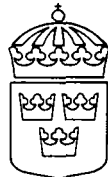

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU12

Insatser för aktiv rehabilitering och
arbetslivsfondens verksamhet, m.m.

1989/90
SfU12

TIONDE HUVUDTITELN

(Tilläggsbudet II)

Propositionen

I proposition 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m. har regeringen (socialdepartementet), bilaga 1 föreslagit

dels att riksdagen antar

1. lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
5. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
6. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

dels

7. att riksdagen godkänner att från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomstititeln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto 500 milj.kr. får disponeras för försäkringskassornas kostnader för köp av rehabiliteringstjänster (avsnitt 2) och 10 milj. kr. för betalning av rehabiliteringsinsatser i samband med försöksverksamhet vid två försäkringskassor för effektivare rehabilitering,

Vidare har riksdagen beretts tillfälle att ta del av vad i propositionen anförts om

8. försäkringskassornas styrelser och socialförsäkringsnämndernas medverkan vid köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster,
9. karläggande av orsakerna till den ökande korttidsfrånvaron och översynen av försäkringskassornas kontrollverksamhet,
10. förenklad ansökan om förtidspension eller sjukbidrag samt
11. försäkringskydd vid arbetsprövning och arbetsträning.

Regeringen har vidare i bilaga 2 (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit

dels att riksdagen antar

1. lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,

2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
dels att riksdagen godkänner vad som anförts om

3. riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel bör användas, en organisation för bidragsprövning och förvaltning av fondens medel,

4. lön i stället för pension hos Samhall,
dels att riksdagen

5. till Lönebidrag för förtidspensionerade för budgetåret 1989/90 anvisar ett reservationsanslag på 120 000 000 kr.,

Vidare har riksdagen beretts tillfälle att ta del av vad i propositionen anförts om

6. uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Förslaget i bilaga 1 till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) har överlämnats till skatteutskottet för behandling. Övriga lagförslag återfinns i bilaga 1 till betänkandet.

Motioner

Motioner väckta med anledning av propositionen

1989/90:Sf13 av Sten-Ove Sundström och Åke Selberg (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förtidspensioneringen av äldre löntagare.

1989/90:Sf14 av Magnus Persson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde vid företag på det privata området.

1989/90:Sf15 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om försöksverksamhet med arbetsgivarinträde inom det privata avtalsområdet under de första 14 dagarna av en sjukperiod i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen avslår regeringens förslag att avskaffa möjligheten till förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts avseende att arbetsgivaren kan sköta sjuk- och frisk-anmälningarna samt lön under sjukskrivningstiden medan försäkringskassan i efterhand ersätter arbetsgivaren med 90 procent i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:Sf17 av Rosa-Lill Wählstedt och Ulla Berg (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rehabiliterings- och arbetsmiljöåtgärder även för utsatta grupper.

1989/90:Sf18 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående förutsättningarna och formerna för aktiv rehabilitering,
2. att riksdagen avslår vad regeringen anført om riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel bör användas m.m.,
3. att riksdagen beslutar att avvisa regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,
4. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift från den 1 mars 1990,
5. att riksdagen beslutar att inbetalade arbetsmiljöavgifter för 1989 och 1990 skall återbetalas i enlighet med vad i motionen anförts,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om upphandling av rehabiliteringstjänster,
7. att riksdagen avslår regeringens förslag att till Lönebidrag till förtidspensionerade för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kr.,
8. att riksdagen beslutar att kostnader för Lönebidrag till förtidspensionerade skall belasta socialförsäkringssektorn i enlighet med vad som i motionen anförts,
9. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde.

1989/90:Sf19 av Ingvar Björk och Sture Thun (båda s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att arbetslivsfonden skall ge bidrag till insatser för ungdomar med omfattande funktionshinder, som möter betydande svårigheter att komma in i arbetslivet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett beredningsorgan till arbetslivsfondens styrelse bör inrättas bestående av representanter för handikapprörelsen.

1989/90:Sf20 av Anita Modin och Björn Ericson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med beräkning av sjukpenning utifrån ett ändrat inkomstbegrepp samt med arbetsmarknadens parter inflytande.

1989/90:Sf21 av Marianne Stålberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med arbetsgivarinträde inom det privata avtalsområdet.

1989/90:Sf22 av Marianne Stålberg och Gustav Persson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om antalet försäkringskassor som får möjlighet att bedriva försöksverksamhet inom rehabiliteringsområdet.

1989/90:Sf23 av Anita Modin och Marianne Stålberg (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om socialförsäkringsnämndernas medverkan i rehabiliteringsärenden.

1989/90:Sf24 av Ingegerd Anderlund m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Arbetslivsfondens centrala styrelse och förvaltning skall ha sitt säte i Skåne.

1989/90:Sf25 av Ragnhild Pohanka (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förtidspensionering.

1989/90:Sf26 av Björn Ericson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utse Södra regionen av Stockholmskassan till en av de två försäkringskassorna för försöksverksamhet, alternativt utöka försöksverksamheten med denna.

1989/90:Sf27 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pensionering av arbetsmarknadsskäl.

1989/90:Sf28 av Doris Håvik m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att punkten 2 till övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha i motionen föreslagen lydelse.

1989/90:Sf29 av Stig Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pensionering av arbetsmarknadsskäl.

1989/90:Sf30 av Stig Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av försöksverksamhet med sådant annat inkomstbegrepp som angetts.

1989/90:Sf31 av Anita Modin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag rörande förtidspensionering på grund av arbetsmarknadsskäl m.m.

1989/90:Sf32 av Kjell Nilsson och Lars Hedfors (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bidrag från arbetslivsfonden skall kunna lämnas för såväl yrkesinriktad rehabilitering som medicinsk eller social rehabilitering.

1989/90:Sf33 av Isa Halvarsson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsarbete för äldre arbetskraft i glesbygd.

1989/90:Sf34 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen avslår förslaget om en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde under de första fjorton dagarna av ett sjukdomsfall,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en arbetsgivarperiod de första fjorton dagarna av ett sjukdomsfall,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att utnyttja särskilda medel från socialförsäkringen för rehabiliteringsåtgärder i samarbete med landstingen,

4. att riksdagen begär att regeringen skall återkomma med förslag om medicinsk rehabilitering i enlighet med vad i motionen anförts.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1989/90

1989/90:Sf246 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rehabilitering.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A217.

1989/90:Sf273 av Rune Backlund m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en plan för förnyelse av socialförsäkringarna under 1990-talet i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Sf284 av Gustav Persson och Sven-Gösta Signell (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av förbättring av försäkringsskyddet i arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet vid rehabiliteringar på arbetsplatserna.

1989/90:Sf296 av Elver Jonsson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omfördelning av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadsåtgärder.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A255.

1989/90:Sf297 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående snabb rehabilitering.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A257.

1989/90:Sf328 av Gustav Persson och Marianne Ståhlberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett ökat ansvar för arbetsskadetredningar för arbetsgivare/företagshälsovård.

1989/90:Sf352 av Isa Halvarsson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande omfördelning av resurser från socialförsäkringssystemet till arbetsmarknadsåtgärder.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A275.

1989/90:Sf355 av Görel Bohlin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om socialförsäkringsnämndernas medverkan i rehabiliteringsärenden.

1989/90:Sf359 av Jan-Olof Ragnarsson m.fl. (vpk,mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att föreslagen

försöksverksamhet med effektiv rehabilitering skall genomföras av försäkringskassan i Stockholms län och kommunerna Sandviken, Avesta och Fagersta enligt motionens förslag.

1989/90:SfU12

Motioner överlämnade från arbetsmarknadsutskottet, väckta under den allmänna motionstiden 1989/90

1989/90:A217 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppbyggnad av lokala arbetsmiljöfonder.

1989/90:A265 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

3. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att pröva systemet med garanterad förtidspension/lönebidrag för förtidspensionärer som återinträder i arbetslivet på försök i två år i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:A279 av Birger Andersson (c) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgade riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel får användas.

1989/90:A291 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjlighet för förtidspensionerade och långtidssjukskrivna att återvända till arbetslivet genom lönebidrag enligt vad i motionen anförts.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Fi212.

Utskottet

Inledning

I proposition 1989/90:62 lägger regeringen fram förslag om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet i två olika departementsbilagor. I ett inledande avsnitt av propositionen redogör statsministern för den offensiv som regeringen inlett för en förnyelse av arbetslivet och mot de dåliga arbetsmiljöerna. Tillsättandet av arbetsmiljökommissionen, vars arbete skall vara avslutat under detta halvår, skall ses som ett första steg i denna offensiv. Inom ramen för den offensiva satsningen kommer också arbetsgivarnas ansvar för såväl förbättringar av arbetsmiljön som för den enskildes rehabilitering att stärkas. Regeringen avser att under år 1990 lägga fram förslag om arbetslivets förnyelse och förslag till ändringar som möjliggör en aktiv politik mot utslagning. Genom den förevarande propositionen tas ett första steg för en sådan politik genom insatser för att se till att människor inte drabbas av långa sjukskrivningar eller förtidspensionering, och åtgärder som kan ge dem som drabbas möjlighet att komma tillbaka i arbetslivet.

I bilaga 1 (socialdepartementet) läggs fram olika förslag som innebär att socialförsäkringen i högre grad än hittills kan användas för aktiva insatser för att rehabilitera de försäkrade till arbete. I bilaga 2 (arbetsmarknadsdepartementet) läggs fram förslag om hur den nya arbetslivsfondens medel kan användas till att rehabilitera människor och förbättra arbetsmiljöer och sättet att organisera arbetet. Vidare läggs fram olika förslag som markerar den s.k. arbetslinjen inom socialförsäkringen och arbetsmarknadspolitiken.

Förslag om insatser för aktiv rehabilitering (bilaga 1, socialdepartementet)

Köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster

När ersättning för sjukhusvård lämnats för en försäkrad eller sjukpenning utgetts för 90 dagar i följd eller det eljest föreligger skäl原因 anledning till det skall försäkringskassan enligt bestämmelser i 2 kap. 11 § och 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring undersöka om det finns behov av åtgärder som är ägnade att förkorta sjukdomstiden eller att på annat sätt helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga. Om försäkringskassan finner att det finns behov av sådana rehabiliteringsåtgärder, skall den se till att lämplig åtgärd vidtas.

I propositionen framhålls att försäkringskassorna saknar egna resurser att genomföra rehabiliteringsinsatser och att deras uppgift blir att i stället initiera och i viss utsträckning samordna sådana åtgärder som utförs av andra organ, såsom sjukvården, arbetsförmedlingen och kommunen. Väntetiderna för olika rehabiliteringsåtgärder utgör ett hinder i rehabiliteringsarbetet samtidigt som det på olika håll i landet finns organisationer som har kompetens för att tillhandahålla många av de rehabiliteringstjänster som behövs. För att smidigt kunna utnyttja de utrednings- och träningsresurser som finns att tillgå begärs i propositionen att riksdagen godkänner att försäkringskassorna får möjlighet att köpa sådana tjänster inom en årlig ram på högst 500 milj. kr. och att kostnaderna får belasta anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttiteln Sjukförsäkringsavgift, netto.

De tjänster försäkringskassorna skall få köpa är tjänster för utredning av förutsättningarna för rehabilitering och för de direkta åtgärder som syftar till att underlätta en återgång till förvärvsarbete. Åtgärderna bör ha en yrkesinriktad karaktär, medan insatser av rent medicinsk natur inte bör kunna köpas. De avsedda rehabiliteringstjänsterna kan köpas hos t.ex. Ami och AMU-gruppen, men också hos andra organisationer, t.ex. rygginstitutet och Samhall. I kostnaderna vid köp av rehabiliteringstjänster bör även ingå försäkringskydd inklusive kostnader för det skydd som en arbetsgivare, som ställer provnings- och träningsplatser till förfogande, behöver mot sådana skador som kan vållas av den som genomgår provningen eller träningen.

Beträffande förfarandet hos försäkringskassorna anges i propositionen att de direkta rehabiliteringsåtgärderna skall ingå som ett led i en

plan för hur rehabiliteringen av individen avses bli genomförd. I utformningen av planerna bör lokala rehabiliteringsgrupper kunna utgöra ett lämpligt forum för erforderligt samråd med andra inblandade instanser, med representanter för arbetsmarknadens parter och med företrädare för de arbetsmarknadsförsäkringar som kan vara av relevans i ärendet. Det är angeläget att försäkringskassornas styrelser beslutar om de riktlinjer som skall gälla för köp av rehabiliteringstjänster. I fråga om köp av tjänster i enskilda rehabiliteringsärenden är det vidare angeläget med förtroendemannamedverkan, varför försäkringskassornas socialförsäkringsnämnder bör kopplas in i samband med beredningen av sådana rehabiliteringsärenden där köp av tjänster övervägs.

Riksförsäkringsverket bör enligt propositionen utfärda de närmare riktlinjer och anvisningar som kan erfordras beträffande köp av rehabiliteringstjänster. Verket bör också nära och kontinuerligt följa verksamheten för att kunna utvärdera de effekter som möjligheten att köpa rehabiliteringstjänster har haft dels för de försäkrades sjukskrivningstider, återgång i arbete m.m., dels vad avser det ekonomiska resultatet för socialförsäkringen. Utvärderingarna bör vidare omfatta en analys av hur väl de arbetsformer som nyttjats i rehabiliteringsarbetet har fungerat. En första utvärdering bör ske senast två år efter det att verksamheten trätt i kraft.

Två motioner tar upp frågor om köp av andra rehabiliteringstjänster än enbart yrkesinriktade. I motion Sf18 av Sonja Rembo m.fl. yrkande 6 begär motionärerna ett tillkännagivande om att försäkringskassorna skall ha möjligheter att även köpa tjänster avseende medicinsk rehabilitering i form av sjukgymnastik och liknande. Motionärerna anser också att rehabiliteringstjänster skall kunna köpas vid behov och att fasta platser inte bör inrättas vid arbetsmarknadsinstitutet för försäkringskassornas medel. Även privata tjänster skall kunna köpas. Karin Israelsson m.fl. begär i motion Sf34 ett tillkännagivande om att särskilda medel från socialförsäkringen skall kunna utnyttjas för rehabiliteringsåtgärder i samarbete med landstingen (yrkande 3) och att regeringen skall återkomma med ett förslag om medicinsk rehabilitering (yrkande 4). Motionärerna anser att det är viktigt att ta till vara den kompetens och erfarenhet som finns hos landstingen och anför att dessa kan medverka till särskilda mottagningar för samordnade insatser från olika specialiteter, under förutsättning att medel från arbetslivsfonden ställs till förfogande.

I propositionen framhålls att de förslag som läggs fram i denna innebär ett första steg mot en effektivare rehabilitering. Avsikten är att regeringen vid ett senare tillfälle skall återkomma med mera omfattande och genomgripande förslag i dessa frågor. En av de frågor som nämns är sambandet mellan sjukvården och dess resurser för rehabilitering å ena sidan och sjukförsäkringen å den andra. Detta samband har tagits upp i rehabiliteringsberedningens betänkande (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering, vilket för närvarande bereds inom regeringskansliet.

Utskottet anser att resultatet av den fortsatta beredningen inom regeringskansliet av rehabiliteringsfrågorna bör avvaktas, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf18 yrkande 6 och Sf34 yrkandena 3 och 4.

I såväl motion Sf23 av Anita Modin och Marianne Stålberg som motion Sf355 av Görel Bohlin begärs tillkännagivanden om att socialförsäkringsnämndernas renodlade funktion som beslutsorgan bör behållas. Med försäkringskassans styrelses riktlinjer som grund för åtgärder i rehabiliteringsärenden finns det enligt motionärerna ingen grund för socialförsäkringsnämndernas medverkan på beredningsstadiet i enskilda ärenden. En sådan medverkan skulle innebära en ökad byråkratisering, medföra väsentligt längre väntetider för den enskilde och snarast motverka en effektivisering av rehabiliteringsarbetet.

Även när det gäller socialförsäkringsnämndernas medverkan i rehabiliteringsarbetet förutskickas i propositionen att departementschefen återkommer i denna fråga i anslutning till den fortsatta behandlingen av rehabiliteringsberedningens betänkande. Utskottet, som anser att socialförsäkringsnämnderna har en viktig roll att fylla även inom rehabiliteringsområdet, förutsätter att bl.a. de synpunkter som framförts i motionerna kommer att övervägas i den fortsatta beredningen, och utskottet avstyrker bifall till motionerna.

Försöksverksamhet med effektivare rehabilitering

I avsikt att pröva vissa specificerade arbetsmetoder eller att pröva effekten av vissa avvikelser från försäkringsreglerna har en försöksverksamhet som syftar till en effektivare rehabilitering bedrivits inom försäkringskassorna under flera år. I propositionen föreslås att en utvidgad försöksverksamhet under två år skall startas den 1 juli 1990 vid två försäkringskassor för att utveckla försäkringskassornas arbetsmetoder på rehabiliteringsområdet. Verksamheten, som bör omfatta hela försäkringskassans område, skall speciellt inriktas på att förbättra samarbetet mellan olika rehabiliteringsansvariga. Ett syfte med försöksverksamheten bör vara att utveckla det samarbetsinstrument som de centrala och lokala rehabiliteringsgrupperna utgör. Försäkringskassans egna direkta ansvar för att rehabiliteringsinsatser kommer till stånd bör i första hand avse personer som uppstår ersättning från den allmänna försäkringen i form av sjukpenning eller förtidspension eller ersättning från arbetskadeförsäkringen i form av sjukpenning eller livränta, och insatserna bör omfatta även personer som inte är etablerade på arbetsmarknaden. Försäkringskassorna bör ha en betydande frihet att inom försökets ram utforma och pröva metoder för rehabilitering, samarbetsformer och olika rehabiliteringsinsatser, och de bör i större utsträckning än i dag kunna betala för rehabiliteringsinsatser som bedöms som lämpliga, men där någon som är ansvarig för kostnaderna inte har kunnat anges. Inriktningen bör vara att kostnaderna för de åtgärder försäkringskassorna tar ansvar för inte överstiger den kostnad socialförsäkringen annars hade belastats med i form av sjukpenning eller dylikt.

För att finansiera rehabiliteringsåtgärderna i försöksverksamheten begärs i propositionen riksdagens godkännande av att 10 milj. kr. per år får disponeras från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttitteln Sjukförsäkringsavgift, netto. För behovet av de särskilda personalresurser som erfordras för att genomföra den utvidgade försöksverksamheten har under anslaget B 2. Allmänna försäkringskassor, som behandlas i utskottets betänkande SfU13, beräknats en engångsanvisning på 18,5 milj. kr.

Det skall enligt propositionen ankomma på riksförsäkringsverket att i samråd med Försäkringskassförbundet välja ut de två försäkringskassor vid vilka försöksverksamheten skall genomföras. Riksförsäkringsverket bör också ingående följa försöksverksamheten och utvärdera den. Erfarenheterna bör löpande kunna föras vidare av riksförsäkringsverket så att de snarast möjligt kan komma övriga kassor till godo.

I motion Sf22 av Marianne Ståhlberg och Gustav Persson framhålls att de medel som anslås, 10 milj. kr., innebär att försöksverksamheten kommer att bli relativt omfattande vid de båda försäkringskassor som skall genomföra den och kommer att innebära stora krav på kassorna såväl administrativt som personalmässigt. Motionärerna föreslår att försöksverksamheten utvidgas till att omfatta fler än två kassor, åtminstone delar av försäkringskasseområden, för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett meningsfullt sätt och få önskat resultat, och de begär ett tillkännagivande härom.

Björn Ericson m.fl. begär i motion Sf26 att försöksverksamheten skall genomföras i södra regionen av försäkringskassan i Stockholms län. Även Jan-Olof Ragnarsson m.fl. begär i motion Sf359 att denna försäkringskassa skall få genomföra försöksverksamheten och då tillsammans med kommunerna Sandviken, Avesta och Fagersta. Bakgrunden till motionärernas yrkanden anges vara att försäkringskassan har påbörjat ett rehabiliteringsprojekt i samverkan med de nämnda kommunerna. Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf297 yrkande 2 ett tillkännagivande om att rehabiliteringen skall kunna sättas in snabbt medan utredning pågår och hänvisar till att man i Avesta önskar starta ett rehabiliteringsprojekt för patienter redan efter en månads sjukskrivning.

Utskottet anser det mycket värdefullt att den föreslagna försöksverksamheten startas. Rehabiliteringsfrågorna har under många år setts som angelägna ute på försäkringskassorna och många goda idéer om hur arbetet kan bedrivas har förts fram inom försäkringskassorna. Erfarenheter finns redan från ett stort antal projekt. Dessa har kunnat genomföras inom ramen för nuvarande lagstiftning, vilket även blir fallet med den föreslagna försöksverksamheten. Lagstiftningen ger således ett betydande utrymme för försäkringskassorna att själva utforma idéer och ta initiativ till åtgärder som främjar en god rehabilitering. När det gäller vilka försäkringskassor som med extra medelstildelning skall genomföra den avsedda försöksverksamheten är det enligt utskottets mening värdefullt om olika typer av försäkringskassor deltar i försöksverksamheten. Vilka försäkringskassor som skall väljas ut för verksamheten bör därvid såsom föreslagits i propositionen avgöras av

riksförsäkringsverket i samråd med Försäkringskassaförbundet, eftersom dessa har den bästa kunskapen på området. Arbetsmarknadsutskottet har i denna fråga framhållit i sitt yttrande att även på arbetsmarknadsområdet har statsmakterna överlåtit på det för verksamheten ansvariga ämbetsverket att bestämma förläggningen av olika försöksverksamheter som har begränsad omfattning. Detta överensstämmer med strävandena att avveckla riksdagens och regeringens detaljstyrning av statsverksamheten.

Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motionerna Sf22, Sf26, Sf359 och Sf297 yrkande 2.

Attitydpåverkande insatser och ökad kontrollverksamhet

I propositionen framhålls att, även om den ökning av den ersatta sjukfrånvaron som skett under senare år till stor del kan hänföras till ökningen av de långa sjukfallen, en ökning också har kunnat registreras beträffande korttidssjukfrånvaron. Det står visserligen klart att missbruk av sjukförsäkringen ligger bakom endast en mycket liten del av de totala kostnaderna för försäkringen, men när missbruk förekommer måste det stävjas med kraft. Förbättrade och förstärkta insatser är nödvändiga för att upprätthålla en bred uppslutning kring den solidariska och kollektiva grund som försäkringen vilar på. Vikten av att det finns ett väl avvägt system för attitydpåverkande insatser och kontrollverksamheten i socialförsäkringen markeras. En viss förstärkning kan vara påkallad av de resurser som disponeras för denna verksamhet, och departementschefen hänvisar till de förslag som läggs fram i budgetpropositionen under anslaget B 2. Allmänna försäkringskassor. Under detta anslag, som behandlas i utskottets betänkande SfU13, har beräknats medel med 18,5 milj. kr. till ökade insatser i kontrollverksamheten.

Vidare erinras i propositionen om att riksförsäkringsverket och försäkringskassorna har fått i uppdrag att göra en utvärdering av den information som lämnas till allmänheten om den allmänna försäkringen, dess roll och utformning. Därvid skall särskilt beaktas den allmänna försäkringens karaktär av kollektiv, solidarisk försäkring och hur detta förhållande kommit till uttryck i informationen till allmänheten. Det är också av intresse att klarlägga allmänhetens uppfattning om försäkringen. Vidare hänvisas till överväganden och översynsarbete inom riksförsäkringsverket beträffande attitydpåverkande insatser och kontrollverksamhet. Bl.a. görs en särskild studie beträffande ungdomars sjukskrivningsmönster. Det anses också inom verket viktigt att genom information till och diskussioner med läkarna skapa en ökad insikt om betydelsen av att läkarnas bedömning av i vilken grad och hur länge arbetsförmågan är nedsatt relateras till den försäkrades specifika arbetsituation. Ett utvecklingsarbete har startats i fråga om läkarutlåtanden som grund för sjukpenningrätt med praktiska försök med nya läkarutlåtanden hos två försäkringskassor. Riksförsäkringsverket framhåller också att det tydligare måste framgå för allmänheten att kontroll genomförs i olika former, bl.a. genom kontakter med

arbetsgivaren eller i form av hembesök eller telefonkontroll. För att få underlag för en bedömning av om kontrollinsatserna ligger på en rimlig nivå görs en sammanställning av vilka resurser de olika försäkringskassorna har avsatt för kontrollverksamhet under år 1989 och vilket resultat de utförda kontrollerna har gett. Denna analys skall ligga till grund för närmare riktlinjer för omfattningen och inriktningen av försäkringskassornas kontrollverksamhet.

Några motioner har inte väckts med anledning av vad som anförts under detta avsnitt i propositionen, och utskottet föreslår att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna.

Arbetsgivarinträde vid privata företag

I propositionen föreslås att en försöksverksamhet även genomförs med förenklade rutiner för beräkning och utbetalning av sjukpenning m.m. under de första 14 dagarna av ett sjukdomsfall i samband med arbetsgivarinträde vid företag inom det privata avtalsområdet. I detta syfte föreslås att riksdagen skall anta en särskild lag med en tidsbegränsad giltighet mellan den 1 juli 1990 och utgången av juni 1992.

I anslutning till detta förslag har väckts motionerna Sf14 av Magnus Persson och Sf20 av Anita Modin och Björn Ericsson, vari föreslås parallella försöksverksamheter med arbetsgivarinträde, Sf15 av Lars Werner m.fl. yrkande 1, Sf18 av Sonja Rembo m.fl. yrkande 9 och Sf34 av Karin Israelsson m.fl. yrkande 1, vari yrkas avslag på regeringens förslag, Sf21 av Marianne Ståhlberg m.fl., vari begärs tillkännagivande om att försäkringskassorna även fortsättningsvis måste fullt ut ansvara för att handlägga även korta sjukfall, och Sf30 av Stig Gustafsson m.fl., vari begärs ett tillkännagivande av behovet av ett inkomstbegrepp som medger en faktisk kompensation med 90 %. I motion Sf15 yrkande 3 begärs också ett tillkännagivande om att arbetsgivaren kan sköta sjuk- och friskanmälningarna och utge lön under sjukskrivningstiden medan försäkringskassan ersätter arbetsgivaren med 90 % av lönen, och i motion Sf34 yrkande 2 ett tillkännagivande om att en arbetsgivarperiod skall införas för de första 14 dagarna av ett sjukfall.

Med hänsyn till att regeringen såväl i sin regeringsförklaring den 7 mars i år som i sin nyligen avlämnade proposition 1989/90:114 om inriktningen av den ekonomiska politiken aviserat att ett förslag senare skall läggas fram om att en arbetsgivarperiod med en lagfäst lön de första 14 dagarna av ett sjukfall skall införas fr.o.m. den 1 januari 1991 anser utskottet att det inte är meningsfullt att sätta i gång den planerade försöksverksamheten. Utskottet avstyrker därför lagförslaget i denna del, och motionsyrkandena med anledning av lagförslaget bör inte föranleda någon vidare åtgärd. Utskottet vill emellertid erinra om att frågor om sjukpenning bl.a. under de första 14 dagarna av ett sjukfall även tagits upp i utskottets betänkande SfU10 om sjukförsäkringen m.m.

Ytterligare nivåer i sjukpenningförsäkringen och anslutande ersättningssystem och ersättning för resekostnad i stället för sjukpenning

Enligt 3 kap. 7 § lagen om allmän försäkring kan sjukpenning utges i form av hel eller halv sjukpenning. Med stöd av lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet har sedan februari 1986 en försöksverksamhet pågått inom tre försäkringskassor med möjlighet till även en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning. Syftet med försöket har i första hand varit att förbättra förutsättningarna för yrkesinriktad rehabilitering och för en smidigare återgång till arbete efter lång sjukskrivning. Vidare har under samma tid en försöksverksamhet pågått med ersättning från sjukförsäkringen för merutgifter för resor till och från arbetet till en början i fem försäkringskassor men därefter från den 1 juli 1987 i hela landet. Merkostnadsersättning har kunnat utges med högst ett belopp motsvarande den sjukpenning som den försäkrade annars skulle ha fått för samma tid.

I propositionen föreslås att i lagen om allmän försäkring införs bestämmelser som innebär att de nuvarande ersättningsnivåerna hel och halv sjukpenning kompletteras med två nya nivåer, en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning. Departementschefen anför att erfarenheterna av försöksverksamheten är goda, och att de två nya ersättningsnivåerna har använts så som det var tänkt. Den större flexibiliteten har visat sig vara ett bra medel i strävandena att förbättra rehabiliteringen så att den som är sjukskriven kan återvända till arbetet snabbare än vad som för närvarande är fallet. Försöksverksamheten visar också att införandet av en mer flexibel nivå kan medföra betydande ekonomiska vinster för den allmänna försäkringen. Redan utnyttjandet av närmast lägre ersättningsnivå har i försöken medfört en kostnadsminskning, som omräknad till riksnivå kan beräknas till ca 120 milj. kr. per år. Än mer betydelsefullt bör vara att sjukskrivningsperioderna har kunnat avslutas snabbare än vad som skulle ha varit fallet med endast två nivåer, men någon beräkning av kostnadsminskningen i denna del har inte gjorts.

De nya nivåerna föreslås även gälla sjukpenning från arbetskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet, liksom havandeskapspenningen och smittbärappenningen. Ändringen får också betydelse för den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Vidare föreslås i propositionen att ersättning för merkostnader för resor till och från arbetsplatsen skall kunna utges enligt lagen om allmän försäkring som alternativ till sjukpenning för att underlätta återgång till arbetet i anslutning till sjukdomsfall. Med hänsyn till att det i försöksverksamheten visat sig att något fåtal personer med låg sjukpenninggrundande inkomst och lång resväg inte kunnat få full ersättning för sina merkostnader föreslås att rätten till merkostnadsersättning skall utvidgas beloppsmässigt till högst ett belopp som svarar mot det s.k. sjukpenningtaket — för närvarande 516 kr. — för samma dag. Liksom inom försöksverksamheten skall den försäkrade få avgöra om alternativet med ersättning för merkostnad för arbetsresa skall

utnyttjas i stället för sjukpenning. Däremot understryks i propositionen att ersättningen är avsedd att utges under en begränsad tid och att det är en uppgift för försäkringskassan att pröva när förutsättningarna för denna ersättning upphör.

Utskottet biträder lagförslagen i dessa delar vilka inte föranlett några motionsyrkanden.

Med hänsyn till att merkostnadsersättningen inte skall beskattas föreslås i propositionen att regler härom tas in i 19 § kommunalskattelagen (1928:370). Lagförslaget, som tillstyrks av utskottet, kommer senare under riksmötet att behandlas av skatteutskottet.

Vilande förtidspension

En försäkrad som tidigare haft förtidspension men fått denna indragen eller minskad på grund av att han har börjat förvärvsarbete kan återfå pensionen inom två år utan krav på läkarutlåtande och genom ett förenklat ansökningsförfarande. Ansökningen skall avse pension av högst motsvarande grad och beräknad på grundval av samma poängtal som gällde för den pension den försäkrade uppbar vid tidpunkten för indragningen eller minskningen. Regler härom finns intagna i riksförsäkringsverkets kungörelse (RRFS 1982:24) om förenklat ansökningsförfarande i vissa fall för erhållande av förtidspension och sjukbidrag.

För att betona arbetslinjen inom socialförsäkringen ytterligare framhålls i propositionen att det instrument som systemet med s.k. vilande förtidspension utgör i rehabiliteringsprocessen bör förbättras ytterligare. Ett sätt att göra detta är att låta det förenklade förfarandet gälla under fem år från den tidpunkt pensionen drogs in eller minskades. Departementschefen avser att förelägga regeringen förslag till förordningsbestämmelser med detta innehåll.

Inte heller denna del av propositionen har mött erinringar motionsledes.

Försäkringskydd vid arbetsprövning och arbetsträning

Försäkringskyddet vid arbetsskada gäller för en förvärvsarbetande och för den som genomgår utbildning, i den mån utbildningen är föremål för särskild risk för arbetsskada. Skyddet vid utbildning gäller bl.a. för den som deltar i arbetsmarknadsutbildning, är inskriven vid Ami eller genomgår arbetsprövning eller arbetsträning som godkännts av försäkringskassa under moment i utbildningen då han utför arbete, som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete.

Enligt propositionen avser departementschefen att föreslå regeringen förordningsbestämmelser av innebörd att den som deltar i arbetsmarknadsutbildning eller är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller genomgår arbetsprövning eller arbetsträning skall ha samma skydd som en förvärvsarbetande. Härigenom faller begränsningen av skyddet till vissa moment i utbildningen bort.

I motion Sf284 av Gustav Persson och Sven-Gösta Signell begärs ett tillkännagivande om behovet av förbättring av försäkringsskyddet i arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet vid rehabiliteringar på arbetsplatsen.

Utskottet finner att motion Sf284 tillgodoses genom propositionens uttalanden, och någon åtgärd från riksdagens sida är därför inte påkallad. Propositionen i nu aktuell del bör läggas till handlingarna.

Förslag om arbetslivsfondens verksamhet m.m. (bilaga 2, arbetsmarknadsdepartementet)

Över denna del av propositionen jämte motioner har arbetsmarknadsutskottet avgivit yttrande till socialförsäkringsutskottet. Yttrandet har fogats till betänkandet som bil. 2.

Arbetslivsfonden

Riksdagen fattade under föregående riksmöte (1988/89:FiU30, rskr. 327) beslut om lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift. Enligt lagen skall en arbetsgivare betala en särskild arbetsmiljöavgift om 1,5 % av det avgiftsunderlag som gäller för arbetsgivaravgift till folkpensioneringen. Avgifter skall tas ut på underlaget för tiden september 1989—december 1990 och föras till en särskild fond, arbetslivsfonden. Avgifterna beräknas tillföra fonden ett belopp av 10,7 miljarder kronor, vartill kommer avkastningen på fondmedlen. Fondens tillgångar skall utgöra bidrag till arbetsgivare för utgifter för rehabiliteringsåtgärder för anställda med långvarigt nedsatt hälsa, utgifter för åtgärder för att nedbringa de anställdas sjukfrånvaro samt utgifter för investeringar för en bättre arbetsmiljö i den mån det inte enligt lag eller annan författning åligger arbetsgivaren att göra en sådan investering. Enligt särskilda övergångsregler till lagen förs influtna fondmedel tills vidare till ett särskilt konto hos riksgäldskontoret.

Vid antagandet av lagen om arbetsmiljöavgift förutsattes att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag om lämplig organisation och de närmare tillämpningsföreskrifter som erfordras för förvaltning och fördelning av fondens tillgångar.

I propositionen begärs att riksdagen godkänner de föreslagna riktlinjerna för användningen av arbetslivsfondens medel, för uppbyggnaden av en organisation för bidragsprövning m.m. och för fondmedlens förvaltning. Med anledning av att fondens medel skall handhas av kammarkollegiet förelås att den nämnda övergångsbestämmelsen i lagen om arbetsmiljöavgift slopas.

Sonja Rembo m. fl. begär i motion Sf18 att riksdagen skall upphäva lagen om arbetsmiljöavgift fr.o.m. den 1 mars i år (yrkande 4) och besluta att arbetsmiljöavgifter som erlagts för åren 1989 och 1990 skall återbetalas till arbetsgivarna (yrkande 5). Som en konsekvens av dessa yrkanden begär motionärerna att riksdagen skall avslå vad regeringen anfört om riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel bör användas (yrkande 2) och avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen om arbetsmiljöavgift (yrkande 3).

Arbetsmarknadsutskottet har i sitt yttrande avstyrkt bifall till de nämnda motionsyrkandena, och även socialförsäkringsutskottet anser att motionsyrkandena bör avslås av riksdagen.

Riktlinjer för användning av arbetslivsfondens medel

I enlighet med de bidragsändamål som anges i lagen om arbetsmiljöavgift delar propositionen upp bidragsgivningen från fonden på två kategorier åtgärder, bidrag till arbetsmiljöförbättrande åtgärder (arbetsplatsåtgärder) och bidrag till rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder (individriktade åtgärder).

Kjell Nilsson och Lars Hedfors begär i motion 1989/90:Sf32 att bidrag skall kunna ges även för medicinsk och social rehabilitering. Motionärerna hänvisar till att detta har förordats av arbetsmiljökommissionen.

Arbetsmarknadsutskottet erinrar i sitt yttrande om att den medicinska rehabiliteringen närmast avser att återställa grundläggande funktioner och tillhör sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde, medan primärkommunerna främst svarar för den sociala rehabiliteringen som service, råd, upplysningar och bistånd i personliga angelägenheter. Den yrkesinriktade rehabiliteringen avser vanligen insatser för att underlätta för människor med olika handikapp att få och/eller behålla ett arbete. Arbetsmarknadsutskottet framhåller att gränstragningen mellan medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering är inte given en gång för alla, utan man får räkna med att gränserna förskjuts med utvecklingen på rehabiliteringsområdet i stort. I dagsläget anser arbetsmarknadsutskottet att riksdagen inte bör frångå propositionens ställningstagande att medel från arbetslivsfonden inte bör användas för att betala medicinsk eller social rehabilitering. Socialförsäkringsutskottet ansluter sig till denna bedömning och avstyrker bifall till motion Sf32.

Rosa-Lill Wåhlstedt och Ulla Berg föreslår i motion Sf17 att bidrag från arbetslivsfonden skall kunna beviljas för utsatta grupper på arbetsmarknaden, närmast personer som har svag förankring på arbetsmarknaden och ofta utgör socialtjänstens kunder/klienter.

Arbetsmarknadsutskottet har med anledning av detta motionsyrkande erinrat om att arbetslivsfondens medel enligt lagen om arbetsmiljöavgift skall användas som bidrag till arbetsgivare för rehabilitering m.m. av anställda. Bidrag kan således inte enligt lagen utgå till kommunerna i deras egenskap av huvudmän för socialtjänsten och för insatser till förmån för personer som står utanför arbetsmarknaden. Inom arbetsmarknadspolitikens ram har utvecklats olika former av stöd för socialt handikappade. Samarbetet mellan socialtjänsten, arbetsförmedlingen och försäkringskassan är vidare en sak som diskuteras i propositionen. Arbetsmarknadsutskottet utgår från att detta samarbete kommer att utvecklas efter de riktlinjer som antyds i propositionen. Med hänvisning härtill och till vad i övrigt anförts avstyrks motion Sf17, och socialförsäkringsutskottet ansluter sig härtill.

Ingvar Björk och Sture Thun föreslår i motion Sf19 yrkande 1 att arbetslivsfondens medel skall kunna beviljas för insatser för ungdomar med omfattande funktionshinder för att underlätta deras inträde på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutskottet har anfört att inte heller önskemålen i denna motion kan tillgodoses, såvida man inte ändrar lagen om arbetsmiljöavgift och dess syfte. Arbetsmarknadsutskottet har dessutom erinrat om de särskilda insatser som görs för att hjälpa gravt handikappade ungdomar vid inträdet på arbetsmarknaden genom arbetsmarknadsverkets projekt Arbete åt unga handikappade. Projektet, som hittills drivits på försök, kommer enligt förslag i årets budgetproposition att bli permanent fr.o.m. nästa budgetår. Mot denna bakgrund bör enligt arbetsmarknadsutskottet riksdagen inte vidta någon åtgärd med anledning av motion Sf19 i denna del. Socialförsäkringsutskottet delar denna uppfattning.

I motion A279 yrkande 3, som överlämnats till socialförsäkringsutskottet från arbetsmarknadsutskottet, föreslår Birger Andersson att bidrag skall kunna ges till intern företagsutbildning i vardagsnära miljökunskap.

Arbetsmarknadsutskottet har framhållit att motionen behandlar åtgärder som kan medverka till att hejda miljöförstörelsen och förbättra vad som ofta kallas den yttre miljön. Arbetslivsfondens verksamhet skall enligt föreliggande lagstiftning gälla arbetsmiljön eller den s.k. inre miljön. Enligt arbetsmarknadsutskottets mening bör lagstiftningen inte ändras på denna punkt, varför det förevarande yrkandet i motion A279 avstyrks. Även socialförsäkringsutskottet avstyrker bifall till motionen.

Organisation för bidragsprövningen

Enligt propositionen bör organisationen för prövning och fördelning av arbetslivsfondens medel bestå av en central styrelse och regionala styrelser i varje län. Organisationen bör så långt möjligt använda resurser hos befintliga myndigheter och organisationer.

Den centrala styrelsen bör svara för att statsmakternas mål och riktlinjer för verksamheten genomförs, fördela medel till den regionala nivån och besluta i riksomfattande eller branschövergripande frågor m.m. Styrelsen bör utgöras av företrädare för arbetsmarknadens parter och politiskt förtroendevalda personer. För ärendenas beredning skall finnas en eller flera beredningsgrupper, i vilka arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsverket m.fl. berörda myndigheter är företrädade. Den centrala organisationen leds av en chef som utses av regeringen.

De regionala styrelserna skall handlägga ansökningar om bidrag till individinriktade åtgärder och sådana arbetsmiljöförbättrande åtgärder som inte är branschövergripande. De bör också vara initiativtagare och pådrivande gentemot arbetsgivare, och medverka till att aktiviteter kommer i gång och att ansökningar om bidrag kommer in till fonden. Även dessa styrelser bör enligt propositionen vara sammansatta av

företrädare för arbetsmarknadens parter och politiskt förtroendevalda personer. Verksamheten skall ledas av en kanslichef som utses av regeringen.

I motion A217 yrkande 4, som överlämnats av arbetsmarknadsutskottet till socialförsäkringsutskottet, anser Bengt Westerberg m.fl. att den föreslagna regionala organisationen ökar den splittring och byråkrati som redan råder i fråga om organen för rehabilitering och arbetsmiljöfrågor. Vidare hävdar motionärerna att den lägsta nivån för fondmedlens administration inte bör vara regional utan lokal. De föreslår att fondmedlen i allt väsentligt återförs för att bygga upp lokala, företags- eller förvaltningsanknutna fonder. Dessa bör administreras av parterna lokalt, av skyddskommittéerna om sådana finns på företagen och förvaltningarna. Motionärerna förordar också att arbetsmiljökommissionen skall få i uppdrag att presentera förslag med den angivna innebörden.

Arbetsmarknadsutskottet påminner om att folkpartiet motsatte sig tillkomsten av arbetsmiljöavgiften och i en annan motion har yrkat att avgiften skall avskaffas från den 1 juli i år. Enligt arbetsmarknadsutskottet bör man, när man skall bedöma förslaget i den förevarande motionen, hålla i minnet att avsikten med fonden är att stimulera till insatser som annars inte skulle komma till stånd. Beträffande arbetsmiljöinvesteringar förutsätter lagen uttryckligen att bidrag lämnas endast för sådana åtgärder som företagen inte är skyldiga att vidta enligt lag eller författning. Detta förutsätter i sin tur att tilldelningen av medel från arbetslivsfonden prövas av organ, som är fristående från de företag och förvaltningar som söker stöd. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker bifall till motionen, och socialförsäkringsutskottet instämmer i denna uppfattning.

I motion Sf19 av Ingvar Björk och Sture Thun yrkande 2 begärs att handikapprörelsen skall bli företräd i den centrala fondstyrelsen genom att en särskild beredningsgrupp med representanter för handikapprörelsen knyts till styrelsen.

Eftersom utskottet ovan avstyrkt bifall till motionärernas förslag att bidrag från arbetslivsfonden skall ges till stödåtgärder för svårt handikappade ungdomar anser utskottet att även det nu förevarande yrkandet bör avslås av riksdagen.

Ingegerd Anderlund m.fl. yrkar i motion Sf24 att den centrala fondstyrelsen skall lokaliseras till Skåne.

Arbetsmarknadsutskottet har i sitt yttrande närmare utvecklat innebörden av de allmänna riktlinjer som gäller för decentralisering av statlig verksamhet. Med hänvisning till dessa riktlinjer och utan att närmare gå in på de praktiska förutsättningar som kan komma att gälla för lokaliseringen av den nya organisationen centralt och regionalt avstyrker arbetsmarknadsutskottet bifall till motion Sf24. Även socialförsäkringsutskottet avstyrker bifall till motionen.

Mot övriga delar av förslagen till riktlinjer för arbetslivsfondens verksamhet har utskottet ingen erinran.

Regler om förtidspension i form av folkpension och förtidspension finns intagna i 7 och 13 kap. lagen om allmän försäkring. Förtidspension kan utgå om en försäkrads arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Sedan den 1 juli 1972 har det även funnits regler om att förtidspension kan beviljas av enbart arbetsmarknadsskäl. Därvid krävs att arbetstagaren har uppnått 60 års ålder samt till följd av arbetslöshet har fått ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå, 450 dagar, eller har fått kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) under 450 dagar. Vidare krävs att hans möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

I propositionen föreslås att möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl skall tas bort. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1991. Departementschefen framhåller i anslutning till förslaget bl.a. att denna form av förtidspension urholkar de äldre arbetstagarnas anställningsskydd och innebär en press på dem att lämna anställningen i förtid. Den principiellt riktiga utgångspunkten bör i stället vara att arbetslöshetsproblemen skall lösas inom arbetsmarknadspolitikens ramar. Genom att ta bort rätten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl markeras arbetsgivarnas ansvar för den äldre arbetskraften samtidigt som arbetslinjen kan hävdas. Departementschefen erinrar också om att möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl i en del fall satts i system på ett sätt som inte varit avsett.

I propositionen framhävs särskilt att äldre arbetstagare, som inte orkar fortsätta som yrkesverksamma på grund av sjukdomar eller andra funktionsnedsättningar, måste självfallet också kunna få sin försörjning tryggad genom socialförsäkringen. De för äldre försäkrade mildare villkoren för rätten till förtidspension på medicinska grunder kvarstår således. För äldre arbetstagare som blir arbetslösa och har sin arbetsförmåga kvar skall kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder sättas in. Att rätten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl försvinner innebär inte att sådana skäl helt försvinner som skäl för bedömningen av rätt till förtidspension. Också i fortsättningen kommer arbetsmarknadsskäl att vägas in som en del av en samlad bedömning då det gäller att ta ställning till pensionsrätten. Inte minst vad gäller äldre försäkrade är detta av betydelse.

I ett flertal motioner framförs synpunkter på förslaget att slopa förtidspensioneringen av arbetsmarknadsskäl. Lars Werner m.fl. begär i motion Sf15 (yrkande 2) att förslaget skall avslås. Motionärerna menar att det är rimligt att ha kvar denna möjlighet i vissa situationer, men anser att förfarandet då först skall godkännas av central facklig organisation. Ragnhild Pohanka anser i motion Sf25 att förslagets genomfö-

rande skulle drabba speciellt äldre i glesbygd och orter med ensidigt arbetsutbud alltför hårt och begär ett tillkännagivande om att förtidspensioneringen av arbetsmarknadsskäl skall finnas kvar.

Doris Håvik m.fl. lägger i motion 1989/90:Sf28 fram ett förslag till tillägg i övergångsbestämmelserna till regeringens förslag till lagändring. Tillägget syftar till att nuvarande möjlighet till förtidspension av arbetsmarknadsskäl blir kvar för arbetstagare som har blivit uppsagda på grund av arbetsbrist före den 1 januari 1990, men som ännu inte slutat sin anställning.

I motion Sf29 av Stig Gustafsson m.fl. och i motion Sf31 av Anita Modin m.fl. begärs tillkännagivanden om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur olika frågor som rör förtidspension av äldre kan behandlas i ett sammanhang. Ett sådant förslag bör innehålla lösningar på problemen med pensionering av arbetsmarknadsskäl, skapa en mer flexibel pensionsålder och en arbetspension för dem som har ett långt arbetsliv bakom sig. Förslaget bör innehålla en precisering av äldrereglernas utformning samt nedre åldersgräns samt eventuella förslag om ett nytt trygghetssystem inom arbetsmarknadspolitik som skall avlösa förtidspensioneringens arbetsmarknadsskäl. I motion Sf29 begärs också ett tillkännagivande om att arbetstagare som omfattas av uppgörelser om pensionering före lagens ikraftträdande skall få pension enligt de förutsättningar som gällde vid uppgörelsen. Ett liknande yrkande framställs i motion Sf27 av Bengt-Ola Rytter m.fl. Sten-Ove Sundström och Åke Selberg begär i motion Sf13 ett tillkännagivande om betydelsen av att man tar hänsyn till arbetsmarknadsskäl i den fortsatta bedömningen av rätt till förtidspension, särskilt när det gäller möjligheterna för de äldre att få arbete i närregionen. Isa Halvarsson slutligen begär i motion Sf33 ett tillkännagivande till regeringen om att möjligheten till beredskapsarbeten för äldre arbetskraft i glesbygd måste förbättras.

Arbetsmarknadsutskottet godtar i sitt yttrande förslaget i propositionen. Arbetsmarknadsutskottet anser det också rimligt att tillföra regeringens lagförslag en övergångsbestämmelse av det slag som begärs i motion Sf28 med tanke på de förhandlingsuppgörelser om personalreduktioner med beaktande av nuvarande pensionsmöjlighet som kan ha träffats innan regeringens förslag blev känt. I övrigt avstyrker arbetsmarknadsutskottet bifall till motionerna.

Socialförsäkringsutskottet anser att de skäl som framförts i propositionen för att nu ta bort rätten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl är övertygande. Dessa skäl styrks också av att pensionsberedningen i sitt nyligen avgivna betänkande SOU 1989:101 föreslagit att pensionsformen i fråga skall tas bort. Beredningen pekar på att det kan antas att en hel del försäkrade som i dag beviljas förtidspension av arbetsmarknadsskäl också uppfyller villkoren för de s.k. äldrereglerna inom förtidspensioneringen i allmänhet. Detta och det förhållandet att arbetsmarknadsfallen skulle vid en överföring till arbetsmarknadssektorn i stället uppbära motsvarande stöd i annan form kan visserligen anföras som skäl mot en förändring. Ett viktigt skäl för att avskilja arbetsmarknadsfallen från förtidspensioneringen är emellertid enligt

beredningen att man därigenom får till stånd en mer adekvat och renodlad utformning av förtidspensioneringen, och att det tydligare skulle framhållas att pensionen avser att vara en kompensation för sådana försörjningsekonomiska konsekvenser som har sin grund i sjukdom eller skada. Det skulle också ligga i linje med kraven på en tydligare fördelning vad gäller ansvaret för t.ex. arbetsmiljö och rehabilitering och innebära en väsentlig markering i attitydpåverkande syfte, om man från statsmakternas sida gav uttryck för att även personer i åldern 60–64 år som vill och kan förvärvsarbeta har en plats i arbetslivet och inte "bör" pensioneras bort därifrån. Ett grundläggande syfte med pensionsberedningens förslag är att hävda arbetslinjen och motverka utslagningen av äldre från arbetsmarknaden. Utgångspunkten är att berörda personer inte skall ställas utan försörjning eller att deras ekonomiska förutsättningar skall försämrats. Försäkrade som uppfyller vissa villkor skall enligt beredningen garanteras fortsatt ekonomiskt stöd i någon form, och frågan om hur detta skall utformas, vilket tillhör arbetsmarknadsdepartementets område, bör enligt beredningen tas upp i ett annat sammanhang. Beredningen förutsätter att detta sker innan ändringen av förtidspensioneringen genomförs och att den enskilde därvid garanteras samma ekonomiska trygghet som enligt nuvarande regler.

Med anledning av den senare återgivna delen av beredningens uttalanden vill utskottet understryka vikten av att — som förutskickats i propositionen — kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder sätts in för äldre arbetstagare som blir arbetslösa och har sin arbetsförmåga kvar. Arbetsmarknadsutskottet har i detta avseende anfört att det är givet att för de arbetstagare det här gäller blir det beredskapsarbeten som i första hand kommer i fråga. Arbetsmarknadsutskottet har också pekat på den nuvarande möjligheten att tillgripa s.k. IKS-arbeten, dvs. med glesbygdssstödet finansierade arbeten för äldre arbetstagare i glesbygd.

Förslaget i propositionen innebär som nämnts att förtidspensioneringen av arbetsmarknadsskäl skall avskaffas först den 1 oktober 1991. Utskottet utgår från att regeringen under den tid som återstår till dess förändringen träder i kraft följer utvecklingen på arbetsmarknaden, och om det kan förutses att förändringen skulle kunna få konsekvenser som inte är förenliga med de intentioner som nu ligger bakom förslaget, tar initiativ till sådana åtgärder som kan vara påkallade i arbetsmarknadspolitiskt hänseende.

Med det anförda och på de av arbetsmarknadsutskottet anförda skälen biträder socialförsäkringsutskottet förslaget i den nu behandlade delen i propositionen. Utskottet tillstyrker även bifall till förslaget i motion Sf28 om ett tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen. Övriga motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte kan anses tillgodosedda med vad utskottet anfört.

Av de ca 30 000 handikappade som arbetar inom Samhalls företag har enligt propositionen ca 6 700 någon form av pension. Nästan 1 300 uppges ha hel förtidspension. Enligt bestämmelser i kollektivavtal görs avdrag på lönen för den pension som utgår.

I propositionen föreslås att anställda hos Samhall erhåller lön i stället för förtidspension för den tid de arbetar. Vissa övergångsbestämmelser behövs för dem som nu är anställda, t.ex. de som har högre pension än den lön som erbjuds.

Denna del av propositionen har inte föranlett motionsyrkanden, och socialförsäkringsutskottet tillstyrker i likhet med arbetsmarknadsutskottet att riksdagen godkänner vad som anförts i propositionen om lön i stället för pension hos Samhall.

Uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

Mot bakgrund av att försäkringskassorna skall få möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster från bl.a. de av arbetsmarknadsverket drivna arbetsmarknadsinstituten (Ami), bedöms i propositionen anspråken på Ami:s tjänster och på arbetsförmedlingens vägledningsfunktion komma att öka. Även arbetsgivare skall kunna köpa sådana tjänster med bidrag från arbetslivsfonden.

Ett nytt anslag bör därför enligt propositionen inrättas för uppdragsverksamheten, och AMS bör dessutom få disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Framställning om anslag och kreditbemyndigande läggs fram i årets budgetproposition, bilaga 12.

Arbetsmarknadsutskottet har ingen erinran mot den ökade uppdragsverksamheten, och propositionen kan i denna del läggas till handlingarna.

Lönebidrag för förtidspensionerade

Som ett ytterligare uttryck för arbetslinjen inom socialförsäkringen föreslås i propositionen att arbetsgivare som anställer förtidspensionerade skall kunna erhålla ett lönebidrag om högst 50 % av den totala lönekostnaden för den anställde. Bidraget skall utgå under längst fyra år, med möjlighet till omprövning och förlängning vid bidragsperiodens slut. Under ett för ändamålet inrättat nytt reservationsanslag föreslås att 120 milj. kr. anvisas för innevarande budgetår för att täcka det nya lönebidraget, som skall kunna utges så snart riksdagen fattat beslut i frågan.

Sonja Rembo m.fl. yrkar i motion Sf18 yrkande 7 att regeringens anslagsframställning skall avslås. Motionärerna anser att det är obehövt med en ny form av lönebidrag. I stället bör ett system med flexibla lönebidrag tillämpas där bidrag utgår med hänsyn till den handikappades arbetsnedsättning. Till följd av den osäkerhet som råder om den

nya bidragsverksamhetens omfattning och hur den påverkar kostnaden för förtidspensioner bör enligt motionärerna kostnaderna för sådana lönebidrag belasta socialförsäkringssektorn (yrkande 8).

Även i motionerna Sf296 av Elver Jonsson m.fl. och Sf352 av Isa Halvarsson begärs omfördelning av resurser från socialförsäkringssystemet till arbetsmarknadsåtgärder.

Arbetsmarknadsutskottet har i sitt yttrande framhållit att förslaget i denna del är ett ytterligare steg i utvecklandet av en arbetslinje i socialförsäkringssystemet. Det föreslagna lönebidraget för förtidspensionerade är något gynnsammare än det ordinarie lönebidrag som beviljas kommunala och enskilda arbetsgivare för handikappade arbetstagare. Efter de två första åren trappas nämligen det senare lönebidraget ned från 50 till 25 % av lönekostnaden. Arbetsmarknadsutskottet anser att det kan vara en fördel att för en speciell verksamhet ha ett speciellt bidrag, särskilt i verksamhetens inledningsskede, då det inte kan uteslutas att detta kan underlätta marknadsföringen hos arbetsgivarna av bidragsformen och dess ändamål att främja sysselsättning för förtidspensionerade.

Arbetsmarknadsutskottet räknar inte med att bidragsverksamheten får någon större omfattning, i varje fall inte under återstoden av budgetåret 1989/90. Detta talar för att finansieringen bör ske över statsbudgeten och inte genom att man för den aktuella tiden inför nya finansieringsformer.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker således förslaget i propositionen och föreslår att riksdagen på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln uppför ett reservationsanslag för ändamålet på 120 milj. kr.

Socialförsäkringsutskottet delar denna bedömning och avstyrker bifall till motion Sf18 yrkande 7.

Vad avser yrkande 8 i motion Sf18 om finansiering av lönebidragskostnaden för tiden efter innevarande budgetår samt yrkandena i motionerna Sf296 och Sf352 om finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel erinrar arbetsmarknadsutskottet om att motionsyrkanden om nya finansieringsformer av det slaget tidigare flera gånger har behandlats av både socialförsäkrings- och arbetsmarknadsutskottet (se senast SfU 1987/88:18 och 1988/89:AU12). Utskottet hänvisar till att arbetsmiljökommissionen överväger huruvida medel för sjukförsäkring och förtidspension kan användas för rehabilitering av sjuka och skadade och till att den i propositionen föreslagna försöksverksamheten med nya arbetsmetoder i rehabiliteringsarbetet skall bekostas av medel avsedda för sjukförsäkringen. Arbetsmarknadsutskottet anser att arbetsmiljökommissionens förslag bör avvaktas innan man överväger i vad mån lönebidrag och andra arbetsmarknadsåtgärder i fortsättningen skall finansieras med arbetsgivaravgifter via socialförsäkringen i stället för med budgetmedel.

Socialförsäkringsutskottet har som nämnts tidigare avstyrkt bifall till liknande motionsyrkanden och riksdagen har följt utskottets förslag. Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf18 yrkande 8, Sf296 och Sf352.

I de av arbetsmarknadsutskottet överlämnade motionerna A265 yrkande 3 och A291 yrkande 2, båda av Lars Werner m.fl., begärs tillkännagivanden om att försök görs med garanterad förtidspension och med lönebidrag för förtidspensionerade och långtidssjukskrivna. Socialförsäkringsutskottet delar arbetsmarknadsutskottets uppfattning att propositionens förslag beträffande vilande förtidspension och nytt lönebidrag för förtidspensionärer i allt väsentligt tillgodoser motionsförslagen, som därför inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Övriga frågor om rehabilitering m.m.

Utskottet behandlar under detta avsnitt fyra motionsyrkanden som allmänt anknyter till frågor som tagits upp i propositionen.

I motion Sf18 yrkande 1 av Sonja Rembo m.fl. begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad som anförs i motionen angående förutsättningar och former för aktiv rehabilitering. Yrkandet hänför sig till den kritik motionärerna riktar i motionens inledningsavsnitt mot regeringens politik på arbetsmarknads- och socialförsäkringsområdena. Exempelvis sägs de ovan behandlade förslagen i propositionen på arbetsmiljöområdet i huvudsak vara avsedda att dels öka det kollektiva sparandet, dels skapa ytterligare utrymme för politiska och korporativa organ.

Arbetsmarknadsutskottet har i sitt yttrande över motionsyrkandet anfört att det är en självklarhet att det råder olika uppfattningar och till och med starka meningsmötsättningar om politiken på arbetsmarknadsområdet liksom på andra områden. När det gäller de meningssyftningar som framförs i föreliggande del av motion Sf18 avstyrker arbetsmarknadsutskottet att riksdagen ansluter sig till dem med ett tillkännagivande till regeringen, och socialförsäkringsutskottet delar denna uppfattning.

Bengt Westerberg m.fl. tar i motion Sf246 upp frågor som har anknytning till rehabiliteringsberedningens förslag. Motionärerna ser vissa problem med att avgörandena i frågor om rehabiliteringsåtgärder skall ligga på de regionala försäkringskassorna. Motionärerna menar att man måste sträva efter en ökad snabbhet i rehabiliteringsarbetet. De signaler försäkringskassorna får genom sjukskrivning kommer inte att vara tydliga nog för att möjliggöra ett tidigt handlande. Den kompetens som företagshälsovård och arbetsförmedling besitter måste också tas till vara. Beslutsfattandet bör ske så nära de enskilda företagen som möjligt, på större arbetsplatser i organ knutna till själva arbetsplatsen. För att arbetsgivarna skall påverkas att tidigt identifiera rehabiliteringsbehov på arbetsplatserna och se till att rehabiliteringsarbetet kommer i gång snabbt tänker sig motionärerna att man bör gå fram på två vägar, dels genom ett system med ekonomiska styrmedel av det slag som föreslås i den till arbetsmarknadsutskottet hänvisade partimotionen A217, dels genom att arbetsgivaren ges ett särskilt ansvar för att initiera rehabiliteringsprocessen när skador upptäcks lokalt.

Arbetsmarknadsutskottet har erinrat om att motionen berör centrala delar av arbetsmiljökommissionens uppdrag. Ett problem i samman-

hanget är att det med undantag för den statliga sektorn inte finns något uttryckligt i författning angivet rehabiliteringsansvar för arbetsgivarna. Arbetsmarknadsutskottet är inte berett att med utgångspunkt i motionskravet förorda att riksdagen skall föreläggas förslag till lagstiftningsåtgärder, t.ex. genom tillägg till arbetsmiljölagen, som fastlägger det av motionärerna önskade rehabiliteringsansvaret för arbetsgivarna. Enligt utskottets mening bör arbetsmiljökommissionens förslag i denna del liksom i fråga om ekonomiska styrmedel avvaktas. Socialförsäkringsutskottet delar denna uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf246.

Gustav Persson och Marianne Ståhlberg begär i motion Sf328 ett tillkännagivande om att arbetsgivarna och företagshälsovården skall ha ett ökat ansvar för arbetsskadeutredningar i syfte att avlasta försäkringskassornas arbete. I motionen ges en rad exempel på hur företagshälsovården skulle kunna ta ansvar för och medverka i utredningsarbetet.

Arbetsmarknadsutskottet har även beträffande detta motionsyrkande hänvisat till arbetsmiljökommissionens uppdrag beträffande frågan om arbetsgivarnas medverkan vid rehabilitering av anställda. Utskottet har vidare erinrat om att parallellt med kommissionen arbetar en särskild utredning om företagshälsovården, vars uppdrag skall vara fullgjort samtidigt med kommissionens.

Socialförsäkringsutskottet anser att resultatet av det nämnda utredningsarbetet bör avvaktas innan riksdagen gör några uttalanden med anledning av motion Sf328.

Rune Backlund m.fl. begär i motion Sf273 ett tillkännagivande om att regeringen skall lägga fram en plan för förnyelse av socialförsäkringarna under 1990-talet. I motionen ger motionärerna riktlinjer för hur socialförsäkringen enligt deras mening kan reformeras. Riktlinjerna innebär i korthet följande.

- Sjukförsäkringen och arbetsskedeförsäkringen bör samordnas med hundraprocentig ersättning för att avlasta försäkringskassorna ett omfattande administrativt arbete. Livräntorna inom arbetsskedeförsäkringen bör samordnas och tas över av avtalsförsäkringar.
- En arbetsgivarperiod på två veckor införs inom sjukpenningförsäkringen.
- Rehabiliteringsansvaret samordnas, och försäkringskassorna kontaktar en försäkrad som är sjukskriven efter en månad.
- Arbetslinjen skall hävdas och lönebidragsutfyllnad användas vid nedsättning av arbetsförmågan i stället för förtidspension.
- Personella resurser som frigörs vid försäkringskassorna skall överföras till rehabiliteringsområdet.

Utskottet konstaterar att flera av de i motionen framförda riktlinjerna ligger i linje med det första steg mot en aktivare rehabilitering som propositionens förslag innebär. De ligger också i linje med vad som uttalas i proposition 1989/90:114 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. Regeringen har i denna aviserat ett förslag om att en arbetsgivarperiod för de första 14 dagarna av ett sjukdomsfall skall införas den 1 januari 1991. Enligt propositionen gör regeringen också

en översyn av systemen för sjukförsäkring, arbetsskadeförsäkring och förtidspensionering. Syftet med denna översyn är att — genom bättre samordning mellan dessa system och andra delar av välfärdssystemet — åstadkomma en större flexibilitet och en aktivare rehabilitering för att korta ner och undvika långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar.

Även om utskottet kan ansluta sig till många av de synpunkter som förts fram i motionen anser utskottet att de kommande förslagen från regeringen bör avvaktas och att motionen därför inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

Bilaga 1 (socialdepartementet)

1. beträffande *rehabiliteringstjänster*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf18 yrkande 6 och 1989/90:Sf34 yrkandena 3 och 4,

res. 1 (m, fp)

2. beträffande *socialförsäkringsnämndernas medverkan m.m.*

att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:Sf23 och 1989/90:Sf355 lägger propositionen i denna del till handlingarna,

res. 2 (m)

3. beträffande *försäkringskassor med försöksverksamhet*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf22, 1989/90:Sf26, 1989/90:Sf359 och 1989/90:Sf297 yrkande 2,

res. 3 (vpk, mp)

4. beträffande *yrkesinriktade rehabiliteringstjänster m.m.*

att riksdagen med bifall till propositionen godkänner att från anslaget *D 1. Bidrag till sjukförsäkringen* och inkomsttiteln 1221 *Sjukförsäkringsavgift*, *neuo* 500 milj. kr. får disponeras för försäkringskassornas kostnader för köp av rehabiliteringstjänster och 10 milj. kr. för betalning av rehabiliteringsinsatser i samband med försöksverksamhet vid två försäkringskassor för effektivare rehabilitering,

5. beträffande *kontrollverksamhet m.m.*

att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna,

6. beträffande *försöksverksamhet med arbetsgivarinträde*

att riksdagen avslår det i bilaga 1 till propositionen framlagda förslaget till lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde och motionerna 1989/90:Sf14, 1989/90:Sf15 yrkandena 1 och 3, 1989/90:Sf18 yrkande 9, 1989/90:Sf20, 1989/90:Sf21, 1989/90:Sf30 och 1989/90:Sf34 yrkandena 1 och 2,

7. beträffande *nivåer i sjukpenningförsäkringen och resekostnader*

att riksdagen med bifall till propositionen antar de i bilaga 1 i propositionen framlagda förslagen till

a) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

b) lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,

c) lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,

d) lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,

8. beträffande *förenklad ansökan om förtidspension*

att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna,

9. beträffande *försäkringsskydd vid arbetsprövning och arbetsträning*

att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Sf284 lägger propositionen i denna del till handlingarna,

Bilaga 2 (arbetsmarknadsdepartementet)

10. beträffande *arbetsmiljöavgift*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf18 yrkandena 2—5,
res. 4 (m)

11. beträffande *bidrag till medicinsk och social rehabilitering*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf32,

12. beträffande *bidrag till rehabilitering av utsatta grupper*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf17,

13. beträffande *bidrag till insatser för ungdomar med omfattande funktionshinder*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf19 yrkande 1,

14. beträffande *bidrag för internutbildning i vardagsnära miljökunskap*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A279 yrkande 3,

15. beträffande *lokal organisation för arbetslivsfondens verksamhet m.m.*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A217 yrkande 4,
res. 5 (fp)

16. beträffande *representation för handikapprörelsen i centrala fondstyrelsen*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf19 yrkande 2,

17. beträffande *lokalisering av centrala fondstyrelsen till Skåne*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf24,

18. beträffande *arbetslivsfondens verksamhet*

att riksdagen dels godkänner vad som anförts i propositionen om riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel bör användas, en organisation för bidragsprövning och förvaltning av fondens medel, dels antar det i bilaga 2 till propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,

19. beträffande *förtidspension av arbetsmarknadsskäl*

att riksdagen med bifall till propositionen och till motion 1989/90:Sf28 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf27 och 1989/90:Sf29 samt med avslag på motionerna 1989/90:Sf13, 1989/90:Sf15 yrkande 2, 1989/90:Sf25, 1989/90:Sf31 och 1989/90:Sf33 antar det i bilaga 2 i propositionen framlagda

förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med den ändringen att punkten 2 i övergångsbestämmelserna erhåller följande lydelse:

1989/90:SfU12

2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 §, 7 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 § samt 16 kap. 7 och 8 §§ gäller fortfarande dels i fråga om försäkrad för vilken rätten till förtidspension har inträtt före ikraftträdandet, dels i fråga om försäkrad som före den 1 januari 1990 blivit uppsagd på grund av arbetsbrist.

res. 6 (vpk)

20. beträffande *lön i stället för pension hos Samhall*

att riksdagen godkänner vad som anförts härom i propositionen,

21. beträffande *uppdagsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen*

att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna,

22. beträffande *lönebidrag för förtidspensionerade*

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del samt med avslag på motion 1989/90:Sf18 yrkande 7 på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag på 120 000 000 kr.,

res. 7 (m)

Övriga frågor

23. beträffande *finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf18 yrkande 8, 1989/90:Sf296 och 1989/90:Sf352,

res. 8 (m, fp)

24. beträffande *garanterad förtidspension m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A265 yrkande 3 och 1989/90:A291 yrkande 2,

25. beträffande *förusätningar och former för en aktiv rehabilitering*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf18 yrkande 1,

26. beträffande *lokalt ansvar för rehabilitering*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf246 och 1989/90:Sf328,

res. 9 (fp)

27. beträffande *förnyelse av socialförsäkringen*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf273.

res. 10 (c)

Stockholm den 27 mars 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit

Reservationer

1. Rehabiliteringstjänster (mom. 1)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Barbro Sandberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "och 4." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör försäkringskassan ges möjlighet att vid behov köpa inte endast yrkesinriktade rehabiliteringstjänster utan också medicinsk rehabilitering i form av sjukgymnastik och liknande. Därvid bör inte enbart offentliga tjänster, kunna köpas utan också privata tjänster eftersom även inom rehabiliteringen behövs den dynamik och det nytänkande som konkurrens skapar.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *rehabiliteringstjänster*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf18 yrkande 6 och med anledning av motion 1989/90:Sf34 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Socialförsäkringsnämndernas medverkan m.m. (mom. 2)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Även när" och slutar med "till motionerna." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motionerna Sf355 och Sf23 att socialförsäkringsnämndernas renodlade funktion som beslutsorgan bör behållas och att dessa med försäkringskassans styrelses riktlinjer som grund för åtgärder i rehabiliteringsärenden inte bör kopplas in på beredningsstadiet av rehabiliteringsärendena. I rehabiliteringsarbetet måste man snabbt kunna bestämma vilka åtgärder som skall vidtas. Socialförsäkringsnämndernas medverkan på detta stadium skulle innebära en ökad byråkratisering av handläggningen och medföra längre väntetider för den enskilde, vilket snarast skulle motverka en effektivisering av rehabiliteringsarbetet.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *socialförsäkringsnämndernas medverkan m.m.*

att riksdagen dels med bifall till motionerna 1989/90:Sf355 och 1989/90:Sf23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört, dels lägger propositionen i övrigt i denna del till handlingarna,

3. Försäkringskassor med försöksverksamhet (mom. 3)

1989/90:SfU12

Jan-Olof Ragnarsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Vilka försäkringskassor" och som på s. 11 slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att rehabiliteringen skall kunna sättas in snabbt medan utredning pågår. I detta syfte vill man i Avesta starta ett rehabiliteringsprojekt med patienter redan efter en månads sjukskrivning. I diskussioner mellan försäkringskassan och LO-distriktet i Stockholms län och ett antal kommuner i Bergslagen, bl.a. Avesta, har parterna enats om att Bergslagsregionen skall kunna erbjuda rehabiliteringsresurser till självkostnadspris för patienter i Stockholms län. Utskottet anser därför att försäkringskassan i Stockholms län skall få starta försöksverksamhet med kommunerna Sandviken, Avesta och Fagersta.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *försäkringskassor med försöksverksamhet*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf359 och 1989/90:Sf297 yrkande 2 och med anledning av motion 1989/90:Sf26 samt med avslag på motion 1989/90:Sf22 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Arbetsmiljöavgift (mom. 10)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet har" och slutar med "av riksdagen." bort ha följande lydelse:

Moderata samlingspartiet har tidigare gått emot instiftandet av arbetslivsfonden, och utskottet delar uppfattningen i motion Sf18 att lagen om arbetsmiljöavgift bör upphävas snarast. De medel som hunnit inflyta till fonden från arbetsgivarna under åren 1989 och 1990 bör återbetalas genom en avräkning vid socialavgiftsdebiteringen för år 1990. Som en konsekvens härav avvisar utskottet regeringens förslag beträffande arbetslivsfondens verksamhet och det förslag till ändrade övergångsbestämmelser i lagen om arbetsmiljöavgift som föreslagits. Det får ankomma på regeringen att snarast lägga fram förslag som tillgodoser syftet med motion Sf18 i dessa delar.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *arbetsmiljöavgift*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf18 yrkandena 2—5 och med avslag på propositionen i dessa delar dels beslutar att lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift omedelbart skall upphöra att gälla, dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Regional organisation för arbetslivsfondens verksamhet (mom. 15)

1989/90:SfU12

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet påminner" och slutar med "denna uppfattning." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A217 om att regeringens förslag till regional organisation av arbetslivsfonden ökar den organisatoriska splittring som i dag råder på rehabiliterings- och arbetsmiljöområdena. Den föreslagna organisationen skapar dessutom ytterligare byråkrati. Utskottet anser att tyngdpunkten i arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet bör ligga på den lokala nivån. Fondmedlen bör därför i allt väsentligt återföras för att bygga upp lokala, företags- eller förvaltningsanknutna fonder för rehabiliterings- och arbetsmiljöinsatser. Fonderna bör därvid administreras lokalt av parterna, i första hand av skyddskommittéerna när sådana finns inrättade på arbetsplatserna. Skyddskommittéerna skulle därigenom få tillgång till egna medelsresurser för sin verksamhet.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *regional organisation för arbetslivsfondens verksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A217 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl (mom. 19)

Jan-Olof Ragnarsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Socialförsäkringsutskottet anser" och på s. 21 slutar med "utskottet anfört." bort ha följande lydelse:

Möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl har funnits sedan 1972 och infördes av sociala och regionalpolitiska skäl. Om denna pensionsform skall tas bort måste man samtidigt tillskapa andra möjligheter att trygga försörjningen för äldre arbetslösa som slås ut från arbetslivet. Som framhålls i motion Sf15 måste man dessutom även fortsättningsvis i vissa situationer kunna bevilja förtidspension av arbetsmarknadsskäl. Därvid bör krävas att den centrala fackliga organisationen godkänner att den enskilde beviljas sådan förtidspension.

Utskottet föreslår således att regeringens lagförslag i denna del avslås av riksdagen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar som tillgodoser vad utskottet anfört om godkännande av centrala fackliga organisationer.

dels att moment 19 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

19. beträffande *förtidspension av arbetsmarknadsskäl*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf15 yrkande 2 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf13, 1989/90:Sf25, 1989/90:Sf27, 1989/90:Sf28, 1989/90:Sf29, 1989/90:Sf31 och

1989/90:Sf33 samt med avslag på propositionen i denna del dels avslår det i bilaga 2 i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring dels som sin mening ger regeringen till kännas vad utskottet anfört,

1989/90:SfU12

7. Lönebidrag för förtidspensionerade (mom. 22)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Arbetsmarknadsutskottet har" och slutar med "yrkande 7." bort ha följande lydelse:

Moderata samlingspartiet har sedan flera år förespråkade ett system med flexibla lönebidrag, som utgår med hänsyn till den handikappades arbetsnedsättning. Bidraget bör knytas till den handikappade och således kunna utgå till anställning hos alla slags arbetsgivare. Lönebidragets storlek bör omprövas vid regelbundet återkommande tillfällen, och det bör inte finnas någon tidsgräns för hur länge lönebidrag kan utgå. Med ett sådant system finns det ingen anledning att, som regeringen föreslagit, ha ett särskilt lönebidrag med upp till 50 % av lönekostnaderna. Utskottet avvisar således detta förslag.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. beträffande lönebidrag för förtidspensionerade

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf18 yrkande 7 och med avslag på propositionen i denna del som sin mening ger regeringen till kännas vad utskottet anfört,

8. Finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel (mom. 23)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Barbro Sandberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Vad avser" och slutar med "och Sf352." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att handikappade personer i så stor utsträckning som möjligt kan beredas sysselsättning, i första hand på den reguljära arbetsmarknaden och i andra hand, när sådan anställning inte är möjlig, i Samhallgruppens företag eller annan form av skyddad sysselsättning. Först när dessa möjligheter är uttömda skall förtidspension tillripas.

I dag hindras en del möjliga arbetsmarknadsåtgärder av resursbrist. Det är fallet beträffande vissa typer av lönebidrag, utbyggnaden av verksamheten i Samhallgruppen och mer kostsamma arbetshjälpmedel för handikappade. Däremot låter sig tillväxten av förtidspensionerna inte bromsas av medelsbrist. Detta visar att det i dag är närmast vattentäta skott mellan de resurser som står till förfogande för socialförsäkringssektorn resp. för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I den föreliggande propositionen 62 tas ett första steg att bekosta yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder av medel från sjukförsäkringen. Utskottet

anser att detta är bra, men vill understryka att det är fråga om insatser av blygsam omfattning och att det är viktigt att snabbt gå vidare med att i denna form utveckla arbetslinjen även inom socialförsäkringen.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. *beträffande finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf296 och 1989/90:Sf352 och med anledning av motion 1989/90:Sf18 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Lokalt ansvar för rehabilitering (mom. 26)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Arbetsmarknadsutskottet har" och på s. 25 slutar med "motion Sf246" bort ha följande lydelse:

Rehabiliteringsberedningen har föreslagit att försäkringskassan, arbetsmarknadsmyndigheterna, de sociala myndigheterna, sjukvården och det enskilda företaget involveras i rehabiliteringsarbetet och att samtliga instanser skall samverka. Detta är enligt utskottets uppfattning positivt. Samtidigt finns det emellertid problem med de lösningar utredningen förespråkar. För det första finns problem med den kompetens som personalen vid den regionala försäkringskassan besitter. Det är svårt att se hur denna personal kan besitta den kunskap om de enskilda företagen som är nödvändig för att få en fullständig bild av rehabiliteringsbehovet och relevanta åtgärder. Den kompetens som både arbetsförmedling och inte minst företagshälsovården besitter måste här tas till vara. För det andra finns problem med den regionala försäkringskassans möjligheter att handla i tidigast möjliga skede. Utskottet ser en uppenbar risk i att de signaler försäkringskassan får i form av information om sjukskrivningar inte kommer att vara tydliga nog för att möjliggöra ett tidigt handlande.

Enligt utskottets uppfattning bör den modell man valt inom skyddsarbetet och som innebär att en stor del av ansvaret läggs på lokal nivå tillämpas även när det gäller rehabiliteringsarbetet. Beslutsfattandet bör ske så nära det enskilda företaget som möjligt och, när fråga är om större företag, i organ som är knutna till företaget. Mindre företag skulle kunna samordna sitt rehabiliteringsarbete. Förslag till ekonomiska styrmedel för att ge arbetsgivarna incitament till att tidigt identifiera rehabiliteringsbehovet läggs fram i motion A217 som behandlas av arbetsmarknadsutskottet.

Vad utskottet anfört om rehabiliteringsarbetet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna med anledning av motion Sf246.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *lokalt ansvar för rehabilitering*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf246 och med avslag på motion 1989/90:Sf328 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1989/90:SfU12

10. Förnyelse av socialförsäkringen (mom. 27)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 26 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till de riktlinjer för en förnyelse av socialförsäkringarna under 1990-talet som föreslagits i motion Sf273. Såsom påpekats i motionen finns en del brister i det nuvarande systemet. Så t.ex. uppfattas sjukförsäkringen av en del försäkrade också som en mera allmän ledighetsförsäkring och används felaktigt som ett strejkvapen. Arbetsskadeförsäkringen har styrt utvecklingen mot att många sjukdomsfall skall betraktas som arbetsskada. Försäkringens konstruktion och de långa handläggningstiderna motverkar dessutom rehabiliteringsarbetet. Många unga människor har blivit mer benägna att vilja få en förtidspension än att delta i en rehabilitering och återvända till arbetsmarknaden. För samhällsekonomin som helhet är det långtids-sjukskrivningarna och förtidspensioneringarna som utgör den stora kostnadsposten.

Den nämnda utvecklingen visar med all tydlighet behovet av reformeringar. Utskottet anser därför att man inför 1990-talet måste ställa ett antal krav på genomgripande förändringar i socialförsäkringssystemet. Dessa krav kan sammanfattas på följande sätt.

Eftersom man via avtal i de flesta fall har en fullständig kompensation för inkomstförlust vid sjukdom bör arbetsskadeförsäkringen och sjukpenningförsäkringen kunna samordnas till en sjukpenning med en 100-procentig kompensationsnivå.

Korttidssjukfallen svarar för en mycket hög andel av det totala antalet sjukfall, men endast för 22 % av antalet sjukdagar. Genom att en arbetsgivarperiod införs för de första två veckorna av en sjukperiod får man ett enklare ersättningsystem som motverkar olika former av missbruk. Utbetalningen av sjuklönen, som motsvarar den ordinarie lönen blir enkel. Företagen får en självrisk som stimulerar till att vidta åtgärder som minskar sjukfrånvaron.

Flera samordnade åtgärder krävs för att åstadkomma en effektivare rehabilitering. Efter den föreslagna arbetsgivarperioden skall försäkringskassan ta över ansvaret, och enligt utskottets mening bör försäkringskassan redan inom en månad från det sjukankälan lämnades till arbetsgivaren kontakta den försäkrade för att diskutera dennes situation. Den försäkrade bör få en egen handläggare på försäkringskassan som svarar för hans rehabilitering och som har ansvaret för att åtgärder planeras och genomförs i samarbete med andra aktörer. Vid behov skall rehabiliteringstjänster kunna köpas.

Utöver slopanDET av förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl behövs ytterligare åtgärder och förändringar för att begränsa förtidspensioneringarna. En viktig sådan åtgärd är att en samordnad och snabb rehabilitering sker. Den som efter en rehabilitering har en bestående arbetsnedsättning som är mer än hälften skall i stället för förtidspension ges möjlighet att söka arbete med lönebidrag som kan anpassas till graden av arbetsnedsättning. Först när arbetsförmågan helt upphört bör det vara aktuellt med förtidspension.

En samordning mellan sjukpenning och arbetsskadeförsäkring samt införandet av en arbetsgivarperiod frigör stora personella resurser från administrativa uppgifter. Dessa resurser kan i stället överföras till rehabiliteringsområdet. Det krävs då att man omgående påbörjar vidareutbildning av personal vid försäkringskassorna.

Vad utskottet anfört om en plan för förnyelse av socialförsäkringarna under 1990-talet bör riksdagen med bifall till motion Sf273 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 27 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

27. beträffande *förnyelse av socialförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf273 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Rehabiliteringstjänster

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anför:

Enligt vår mening bör försäkringskassorna kunna få möjlighet att utnyttja särskilda medel från socialförsäkringen för att även betala medicinsk eller social rehabilitering. I rehabiliteringsarbetet är det viktigt att ta till vara den kompetens som landstingen besitter. Under förutsättning att landstingen fick särskilda medel från arbetslivsfonden till sitt förfogande skulle dessa genom särskilda mottagningar för samordnade insatser från olika medicinska specialiteter kunna medverka till att snabbt kunna satsa på rehabilitering för långtidssjuka.

Med hänsyn till att dessa frågor kommer att tas upp vid den fortsatta beredningen av rehabiliteringsberedningens förslag har vi för dagen inget särskilt yrkande.

2. Försöksverksamhet med arbetsgivarinträde

Gullan Lindblad, Margit Gennser, Hans Dau (alla m) anför:

Ett eventuellt införande av arbetsgivarperiod respektive arbetsgivarinträde har behandlats dels i föreliggande betänkande, dels i utskotts-
betänkande 1989/90:SfU10. Den splittrade behandlingen hänger ytterst samman med regeringens bristande handlingskraft när det gäller att utforma en konsekvent ekonomisk politik. I proposition 1989/90:62

om insatser för en aktivare rehabilitering har regeringen lagt fram förslag om försöksverksamhet med arbetsgivarinträde. I budgetpropositionen 1989/90:100 höll regeringen fortfarande fast vid behovet av en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde. Innan utskottet över huvud taget hade behandlat dessa två propositioner har regeringen bytt fot och aviserar nu förslag om införande av en arbetsgivarperiod de första fjorton dagarna av en sjukskrivning. Något konkret förslag är ännu inte känt med ett undantag, nämligen att arbetsgivarna som kompensation för att de tar över kostnadsansvaret för sjukpenningen under en 14-dagarsperiod endast skall få nedsättning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet. Detta innebär en betydande kostnadsövertäckning och i realiteten en skattehöjning om ca 9 miljarder kronor. Skulle dessutom arbetsgivarna betala socialavgifter på sjukersättningen kommer kostnadsökningarna enligt näringslivets beräkningar att uppgå till drygt 16 miljarder kronor.

Arbetsgivarperiod är ett bra system, när det gäller ersättning för den kortvariga sjukfrånvaron. Förändringen av sjukpenningssystemet får dock inte nyttjas som ett tillfälle till förtäckt skattehöjning. Företagen måste få full kompensation genom avgiftssänkningar för övertagandet av sjukpenningansvaret för den första sjukperioden. Denna uppfattning har vi givit till känna i samband med betänkandet 1989/90:SfU10.

Slutligen kan vi inte underlåta att påpeka att regeringens åtgärd, som sägs syfta till att föra en mer utbudsvänlig ekonomisk politik, uppenbart kommer att få helt motsatta effekter.

3. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

Ragnhild Pohanka (mp) anför:

SlopanDET av möjligheten att erhålla förtidspension av arbetsmarknadsskäl får följdER för äldre arbetstagarE, framför allt för dem som bor i glesbygd och i orter med ensidigt och begränsat arbetsutbud. Vi förutsätter att det stöd regeringen utlovat i form av kraftfulla arbetsmarknadsåtgärder utformas så att arbetstagarE i de åldrar det här gäller inte skall behöva börja arbetspendla till andra orter eller flytta till andra delar av landet där ett nytt arbete kan erbjudas.

4. Förutsättningar och former för en aktiv rehabilitering

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anför:

I motion Sf18 anges ett antal orsaker till den oroande utvecklingen av antalet anmälda och godkända arbetsskador, som kännetecknat den senaste 10-årsperioden liksom den tilltagande sjukskrivningsfrekvensen.

Sverige har flest antal beviljade arbetsskadeersättningar i Västeuropa, trots att omfattande miljöåtgärder vidtagits. Detta tyder på att arbetsskedeförsäkringen är felaktigt utformad. Riksdagens revisorer har också vid sin granskning av arbetsskedeförsäkringen konstaterat att försäkringen är behäftad med allvarliga brister. För att komma till rätta med

de nu påtalade problemen fordras ett erkännande av tidigare feltänkande och en vilja att reformera systemet från grunden. Detta har regeringen inte varit mäktig utan försöker att dölja de värsta bristerna genom tillsättandet av olika utredningar samt genom att föreslå olika dellösningar. Detta leder inte till en tillfredsställande långsiktig lösning av arbetsskadeförsäkringens problem.

Förändrade regler och praxis för utbetalning av sjukpenning har lett till en kraftig ökning av såväl sjukfrånvaron som kostnaderna för sjukförsäkringen. Ett icke obetydligt missbruk har också uppmärksamats.

Moderata försök att påvisa bristerna i de nuvarande socialförsäkringssystemet och anvisa lämpliga förändringar har tillbakavisats av regeringen.

Regeringen har inte visat sig mäktig att vidta radikala förändringar av försäkringssystemen utan har försökt dölja de värsta bristerna genom tillsättandet av olika utredningar samt genom att föreslå olika dellösningar. Detta leder inte till en tillfredsställande långsiktig lösning av problemen.

Moderata samlingspartiets förslag som syftar till en radikal reformering av arbetsskadeförsäkringen redovisas i betänkande 1989/90:SfU15 och vad gäller sjukförsäkringen i betänkande 1989/90:SfU10.

5. Nivåer i sjukpenningförsäkringen och förnyelse av socialförsäkringen

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

Folkpartiet har i andra sammanhang framhållit nödvändigheten av ändringar i bl.a. sjukförsäkringssystemet. I motion Sf346 av Sigge Godin m.fl. har mot bakgrund av de snabbt ökade kostnaderna inom denna försäkring föreslagits att en arbetsgivarperiod införs för de första 14 dagarna av en sjukperiod och att överkompensationen vid korta sjukfall åtgärdas. Vidare har föreslagits att de fasta nivåerna för sjukpenning avskaffas och att samordningstiden mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukpenningförsäkringen förlängs från 90 till 180 dagar. De personella resurser som frigörs vid försäkringskassorna om våra förslag genomförs skulle kunna inriktas på rehabilitering och de långa sjukfallen. Vi har i reservationerna 2 och 6 till utskottets betänkande 1989/90:SfU10 följt upp yrkandena vad avser sjukförsäkringen.

Lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt denna lag meddela föreskrifter om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd.

2 § Föreskrifterna skall avse särskilt angivna arbetsgivare och arbetstagarare som är bundna av kollektivavtal som avses i 3 kap. 16 § tredje stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av juni 1992.

3 § Med avvikelse från 3 kap. 4 och 10 – 10 b §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring samt 3 kap. 5 – 5 c §§ lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring får det, för den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes och de följande 13 dagarna i sjukperioden, föreskrivas

1. att sjukpenningen skall beräknas på den lön som skulle ha betalats ut om den försäkrade hade arbetat under den period han varit frånvarande på grund av sjukdom; en sådan beräkning får dock inte grundas på den del av lönen som för år räknat överstiger sju och en halv gånger basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring,

2. att sjukpenningen, till den del den grundar sig på inkomst av anställning från en annan arbetsgivare eller på inkomst av annat förvärsarbete, skall utges till den försäkrade, om sjukpenningen överstiger det enligt 1 beräknade sjukpenningbeloppet.

4 § Föreskrifter som meddelas enligt denna lag får tillämpas endast om en skriftlig överenskommelse gäller mellan den ifrågavarande arbetsgivararen och den allmänna försäkringskassan om samarbete beträffande utbetalning av sjukpenning och andra därmed sammanhängande frågor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådana överenskommelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och gäller till utgången av juni 1992.

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 3 kap. 7, 9 och 9 a §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 kap. 7 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

7 §

Sjukpenning utgår vid sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Såsom sjukdom anses jämväl sådant tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, som förorsakats av sjukdom för vilken sjukpenning utgivits och som alltjämt kvarstår efter sjukdomens upphörande.

Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utgives hel sjukpenning. I annat fall utgår halv sjukpenning.

Allmän försäkringskassa må, när skäl äro därtill, påfordra att nedsättning av arbetsförmågan styrkes genom intyg av läkare.

Sjukpenning utges vid sjukdom som sätter ned den försäkrades arbetsförmåga med minst en fjärdedel. Med sjukdom jämställs ett tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, som orsakats av sjukdom för vilken sjukpenning utgetts och som fortfarande kvarstår efter det att sjukdomen upphört.

Saknar den försäkrade arbetsförmåga utges hel sjukpenning. Om arbetsförmågan inte saknas helt men är nedsatt med minst tre fjärdedelar utges tre fjärdedels sjukpenning. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men med minst hälften utges halv sjukpenning. I annat fall utges en fjärdedels sjukpenning.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att läkarintyg ges in för att styrka nedsättning av arbetsförmågan.

7 a §

För att underlätta återgång till arbete i anslutning till ett sjukdomsfall får i stället för den sjukpenning som annars skulle ha utgetts enligt 7 § andra stycket ersättning utges för den försäkrades merutgifter för resor till och från arbetet.

Merutgifterna skall ha uppkommit på grund av att den försäkrades hälsotillstånd inte tillåter honom att utnyttja det färd sätt som han normalt använder för sådana resor.

Ersättning för dag får utges med högst ett belopp som svarar mot hel sjukpenning beräknad enligt 4 §

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

första stycket på en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till sju och en halv gånger basbeloppet.

Ersättning enligt denna paragraf får utges endast med den försäkrades samtycke.

9²

En försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvävsarbete med minst *hälften* och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

En försäkrad kvinna har rätt till havandeskapspenning, om havandeskap har satt ned hennes förmåga att utföra uppgifterna i sitt förvävsarbete med minst *en fjärdedel* och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

En kvinna har även rätt till havandeskapspenning om hon inte får sysselsättas i sitt förvävsarbete på grund av en föreskrift om förbud mot arbete under havandeskap, som har meddelats med stöd av 3 kap. 16§ arbetsmiljölagen (1977:1160), och hon inte kan omplaceras till annat arbete enligt bestämmelserna i 12§ lagen om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.

Havandeskapspenning utges i fall som avses i första stycket för varje dag som nedsättningen består, dock tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse, och i fall som avses i andra stycket för varje dag som förbudet gäller. Havandeskapspenning utges längst till och med den elfte dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

Havandeskapspenning utges med belopp som motsvarar kvinnans sjukpenning enligt 4§.

9 a §³

En kvinna som önskar erhålla havandeskapspenning skall göra ansökan därom. Den allmänna försäkringskassan får påfordra att kvinnan till stöd för sin rätt till havandeskapspenning inger utlåtande av sin arbetsgivare samt läkarutlåtande.

I beslutet om havandeskapspenning skall anges under vilken tid ersättning kan utges.

Vad i lag eller annan författning föreskrivs om sjukpenning gäller i fråga om havandeskapspenning med undantag av bestämmelserna om karenstid i 11§. Havandeskapspenning utges inte i den mån kvin-

Vad i lag eller annan författning föreskrivs om sjukpenning gäller i fråga om havandeskapspenning med undantag av bestämmelserna *om ersättning för merutgifter i 7 a § och om karenstid i 11§.* Havande-

² Senaste lydelse 1985:83.

³ Senaste lydelse 1985:83.

Nuvarande lydelse

nan för samma tid uppbär sjukpenning.

Föreslagen lydelse

skapspenning utges inte i den mån kvinnan för samma tid uppbär sjukpenning.

1989/90:SfU12

Bilaga 1

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
  2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 7§ skall fortfarande gälla i fråga om sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.
  3. Äldre föreskrift i 3 kap. 9§ skall fortfarande gälla om det vid ikraftträdandet är mindre än 60 dagar kvar till den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

1989/90:SfU12

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring¹

dels att 3 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 kap. 5 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 5 §²

Vid sjukdom som efter samordningstidens slut sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst hälften utgår sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen.

Saknar den försäkrade förmåga att skaffa sig inkomst, utges hel sjukpenning. I annat fall utges halv sjukpenning.

Vid sjukdom som efter samordningstidens slut sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel utges sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen.

Saknar den försäkrade förmåga att skaffa sig inkomst, utges hel sjukpenning. Om denna förmåga inte saknas helt men är nedsatt med minst tre fjärdedelar utges tre fjärdedels sjukpenning. Är förmågan nedsatt i mindre grad men med minst hälften utges halv sjukpenning. I annat fall utges en fjärdedels sjukpenning.

Om inte annat följer av 5 a–5 c §§ utgör hel sjukpenning för dag en trehundra- och sextiofemtedel av den försäkrades sjukpenningunderlag enligt 6 §. Sjukpenningen avrundas till närmaste hela kronantal. När sjukpenning skall utges till den försäkrade för sådan tid, för vilken denne har erhållit sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får sjukpenningen dock beräknas till det sammanlagda belopp som har betalats ut för samma tid ökat med en niondel. Det sålunda beräknade beloppet avrundas till närmaste hela kronantal.

Som sjukperiod anses tid, under vilken en försäkrad i oavbruten följd lider av sjukdom som avses i första stycket.

5 d §

Föreskrifterna i 3 kap. 7 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas även i fråga om sjukpenning enligt denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 § skall fortfarande gälla i fråga om sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1977:264.

² Senaste lydelse 1988:1538.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst *hälften* och sjukdomen *ej berättigar* till annan ersättning enligt denna lag. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Den som avses i 1 § första stycket 1 har rätt till särskild sjukpenning, om han under grundutbildning eller därtill omedelbart anslutande repetitionsutbildning har ådragit sig sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst *en fjärdedel* och sjukdomen *inte ger rätt* till annan ersättning enligt denna lag. Detta gäller även vid sjukdom som har ådragits under utryckningsmånaden eller månaden efter denna.

Särskild sjukpenning beräknas på ersättningsunderlag som sägs i 4 kap. 10 § andra stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Är den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt *berättigad* till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, *utgår* den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt *har rätt* till sjukpenning enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, *utges* den särskilda sjukpenningen endast i den mån den är högre.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
2. Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla i fråga om särskild sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

1989/90:SfU12

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Hel smittbärrpenning utges till en smittbärare som måste avstå helt från förvärvsarbete. *Halv* smittbärrpenning utges till en smittbärare som arbetar högst hälften av den tid han annars skulle ha arbetat.

Hel smittbärrpenning utges till en smittbärare som måste avstå helt från förvärvsarbete. *En fjärdedels, halv eller tre fjärdedels* smittbärrpenning utges till en smittbärare som arbetar högst *tre fjärdedelar*, hälften *respektive en fjärdedel* av den tid han annars skulle ha arbetat.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.
2. Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla i fråga om smittbärrpenning som avser tid före ikraftträdandet.

Propositionens lagförslag

1989/90:SfU12

Bilaga 1

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift

Härigenom föreskrivs att övergångsbestämmelsen till lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1990.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 5 §, 7 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 §, 16 kap. 7 och 8 §§ samt 18 kap. 21 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

5 §²

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades *arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga* eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 14 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b), c) eller d) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander.

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux), vuxenutbildning för

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Nuvarande lydelse enligt 1989:218.

psykiskt utvecklingsstörda (särvox) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbar timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under utbildningstiden.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbar studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, sjukpenningen beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

7 kap.

1 §

Rätt till folkpension i form av förtidspension *tillkommer* försäkrad, som fyllt sexton år och som *ej åtnjuter* ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, *därest* hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Rätt till förtidspension tillkommer även försäkrad, som fyllt sextio år och som till följd av arbetslöshet uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd under fyrahundrafemtio dagar, därest hans möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete

Rätt till folkpension i form av förtidspension *har* försäkrad, som fyllt sexton år och som *inte uppbar* ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, *om* hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Rätt till förtidspension enligt vad nu sagts tillkommer försäkrad som uppburit kontant arbetsmarknadsstöd utan hinder av att stödet ej utgått under fyrahundrafemtio dagar, såvida han dessförinnan uttömt sin rätt till stöd.

Kan nedsättning av arbetsförmågan icke anses varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, äger den försäkrade rätt till folkpension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är stadgat om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till folkpension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är föreskrivet om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

2§

Försäkrad, vars förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete är, till följd av förhållande som avses i 1§, nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension.

Är den försäkrades arbetsförmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension.

I övriga fall utgives halv förtidspension.

Försäkrad, vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension.

Är den försäkrades arbetsförmåga nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utges två tredjedelar av hel förtidspension.

I övriga fall utges halv förtidspension.

13 kap.

1§

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad, som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension har enligt vad nedan sägs försäkrad, som inte uppbär ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiofem år, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade skall tillgodoräknas

Nuvarande lydelse

tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat. Även om nedsättning av arbetsförmågan som nyss sagts icke föreligger, skall äldre försäkrad under de närmare förutsättningar som angivas i 7 kap. 1 § andra stycket äga rätt till förtidspension, därest han är varaktigt arbetslös.

Kan nedsättning av arbetsförmågan icke anses varaktigt men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, äger den försäkrade rätt till tilläggspension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är stadgat om förtidspension enligt första stycket första punkten gälla beträffande sjukbidrag.

Vad i 7 kap. 2 och 3 §§ stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande förtidspension enligt detta kapitel.

Föreslagen lydelse

pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat.

Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktigt men kan den antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till tilläggspension i form av sjukbidrag. Sådant bidrag skall vara begränsat till viss tid; och skall i övrigt vad som är föreskrivet om förtidspension enligt första stycket gälla beträffande sjukbidrag.

Vad som föreskrivs i 7 kap. 2 och 3 §§ skall tillämpas även beträffande förtidspension enligt detta kapitel.

16 kap.

7 §

Därest förmågan eller möjligheten att bereda sig inkomst genom arbete väsentligt förbättras för försäkrad som åtnjuter förtidspension, skall pensionen indragas eller minskas med hänsyn till förbättringen.

Om arbetsförmågan väsentligt förbättras för försäkrad som uppbär förtidspension, skall pensionen dras in eller minskas med hänsyn till förbättringen.

8 §³

Den som uppbär förtidspension enligt 7 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 1 § första stycket första meningen är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om det hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall gälla den vars rätt till förtidspension grundats på varaktigt arbetslöshet och den som uppbär efterlevandepension eller förmån enligt 9 kap., om förhållandena ändras så att rätten till pensionen eller förmånen påverkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningskyldigheten förmyndaren.

Den som uppbär förtidspension enligt 7 kap. 1 § eller 13 kap. 1 § är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om det hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall gälla den som uppbär efterlevandepension eller förmån enligt 9 kap., om förhållandena ändras så att rätten till pensionen eller förmånen påverkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningskyldigheten förmyndaren. Om den försäkrade har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyl-

³ Nuvarande lydelse enligt 1988:1327.

ren. Om den försäkrade har en god man eller förvaltare enligt föräldrabalken, har denne motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

dighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

Underlåts anmälan som avses i första stycket utan giltigt skäl, får pensionen eller förmånen dras in för viss tid eller tills vidare.

18 kap.

21 §⁴

En socialförsäkringsnämnd avgör frågor om rätt till

1. förtidspension *med undantag av ärenden som avses i 7 kap. 1 § andra stycket,*

1. förtidspension,

2. särskild efterlevandepension,

2. särskild efterlevandepension,

3. handikappersättning,

3. handikappersättning,

4. vårdbidrag.

4. vårdbidrag.

Socialförsäkringsnämnden avgör även frågor om rätt till förmåner enligt vad som föreskrivs i andra författningar.

Socialförsäkringsnämnden är beslutförför då minst fyra ledamöter är närvarande.

I övrigt skall vad i 8–10 §§ föreskrivs med avseende på styrelse ha motsvarande tillämpning med avseende på socialförsäkringsnämnden. Har föredraganden från beslutet avvikande mening skall denna antecknas till protokollet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1991.

2. Äldre föreskrifter i 3 kap. 5 §, 7 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 § samt 16 kap. 7 och 8 §§ gäller fortfarande i fråga om försäkrad för vilken rätten till förtidspension har inträtt före ikraftträdandet.

3. I fråga om 18 kap. 21 § gäller äldre föreskrift fortfarande beträffande frågor om rätt till förtidspension som grundar sig på varaktig arbetslöshet.

⁴ Nuvarande lydelse enligt 1988:881.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1989/90:AU2y

1989/90:SfU12
Bilaga 2

Arbetslivsfondens verksamhet m.m.

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har begärt arbetsmarknadsutskottets yttrande över proposition 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m. och över tretton med anledning av propositionen väckta motioner. Dessutom har arbetsmarknadsutskottet beretts tillfälle att yttra sig över fem motioner som har väckts under allmänna motionstiden i år och som har hänvisats till socialförsäkringsutskottet. I sammanhanget tar utskottet upp yrkanden i fyra till arbetsmarknadsutskottet remitterade motioner från allmänna motions-tiden, nämligen 1989/90:A217 (yrk. 4) av Bengt Westerberg m.fl. (fp), 1989/90:A265 (yrk. 3) av Lars Werner m.fl. (vpk), 1989/90:A279 (yrk. 3) av Birger Andersson (c) och 1989/90:A291 (yrk. 2) av Lars Werner m.fl. (vpk).

Arbetsmarknadsutskottets yttrande begränsas i fråga om propositionen till de av regeringen i bilaga 2 (arbetsmarknadsdepartementet) framlagda förslagen.

Arbetslivsfonden

Inledning

Arbetslivsfonden byggs upp av medel som arbetsgivarna har att erlægga i form av en tidsbegränsad arbetsmiljöavgift enligt den av riksdagen våren 1989 antagna lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift. Avgiften tas ut med 1,5 % på lönesumman under perioden september 1989 – december 1990. Avgifterna beräknas tillföra fonden ett belopp av 10,7 miljarder kronor (1988/89:FiU30 s. 72), vartill kommer avkastningen på fondmedlen. Medlen skall enligt lagen utgöra bidrag till arbetsgivare för rehabiliteringsåtgärder, för åtgärder i syfte att nedbringa de anställdas sjukfrånvaro och för investeringar i bättre arbetsmiljö. Fondmedlen skall vidare kunna utnyttjas för åtgärder som kan bli aktuella genom arbetsmiljökommissionens nu pågående arbete.

Vid antagandet av lagen om arbetsmiljöavgift förutsattes att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag om lämplig organisation och de närmare tillämpningsföreskrifter som erfordras för förvaltning och fördelning av fondens tillgångar. Detta är vad som anförs och föreslås i det första huvudavsnittet i den aktuella propositionsbilagan (s. 38–46).

I bilagan begärs riksdagens godkännande av de riktlinjer som där föreslås för användningen av arbetslivsfondens medel, för uppbyggnad

den av en organisation för bidragsprövning m.m. och för fondmedlens förvaltning. Arbetsmiljökommissionen delgav i höstas regeringen synpunkter och förslag i dessa frågor.

Innan utskottet närmare går in på dessa regeringsförslag och därtill anslutande motionsyrkanden tar utskottet upp de i motion 1989/90:Sf18 av Sonja Rembo m.fl. (m) framställda yrkandena 2, 4 och 5 om att riksdagen skall dels *avslå de av regeringen föreslagna riktlinjerna*, dels fr.o.m. den 1 mars i år upphäva lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift och dels besluta att för åren 1989 och 1990 erlagda arbetsmiljöavgifter skall återbetalas till arbetsgivarna. Vidare yrkas i samma motion (yrk. 3) att riksdagen skall avslå regeringens förslag till riktlinjer för fondmedlens förvaltning och därav betingad lagändring.

Utskottet avstyrker för sin del de nämnda yrkandena 2, 4 och 5 i motion Sf18. Samtidigt vill utskottet påpeka att yrkanden om att arbetsmiljöavgiften skall avskaffas har framställts även i de till finansutskottet hänvisade partimotionerna 1989/90:Fi704 (yrk. 3) från moderata samlingspartiet och 1989/90:Fi211 (yrk. 4) från folkpartiet.

Till yrkande 3 i motion Sf18 om fondmedlens förvaltning återkommer utskottet i det följande.

Riktlinjerna för användning av arbetslivsfondens medel

Propositionen delar upp bidragsgivningen från fonden på två kategorier åtgärder, bidrag till arbetsmiljöförbättrande åtgärder (arbetsplatsåtgärder) och bidrag till rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder (individinriktade åtgärder). Denna uppdelning har styrts av de bidragsändamål som är fastlagda genom lagen om arbetsmiljöavgift.

De åtgärder av båda slagen som skall kunna få bidrag exemplifieras och kommenteras i propositionen, till vars framställning i denna del (s. 39—44) torde få hänvisas. I vissa delar kommer bidragsvillkoren att närmare belysas vid den följande redovisningen av hithörande motionsyrkanden.

Kjell Nilsson och Lars Hedfors (båda s) hemställer i motion 1989/90:Sf32 att bidrag skall kunna ges även för *medicinsk och social rehabilitering*. Motionärerna hänvisar till att detta har förordats av arbetsmiljökommissionen i den ovannämnda framställningen till regeringen.

Såsom sägs i propositionen brukar man skilja mellan medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering. Den medicinska rehabiliteringen avser närmast att återställa grundläggande funktioner och tillhör sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde, medan primärkommunerna främst svarar för den sociala rehabiliteringen som service, råd, upplysningar och bistånd i personliga angelägenheter. Den yrkesinriktade rehabiliteringen avser vanligen insatser för att underlätta för människor med olika handikapp att få och/eller behålla ett arbete.

I propositionen anförs (s. 43) att de individinriktade åtgärder som skall stödjas av medel från arbetslivsfonden främst bör vara sådana som

kan ingå i en yrkesinriktad rehabilitering. Bidrag, sägs det vidare, bör således inte användas för att betala medicinsk eller social rehabilitering.

Gränsdragningen mellan medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering är inte given en gång för alla, utan man får räkna med att gränserna förskjuts med utvecklingen på rehabiliteringsområdet i stort. I dagsläget anser utskottet att riksdagen inte bör frångå propositionens ställningstagande på denna punkt och avstyrker med det gjorda uttalandet motion Sf32.

Rosa-Lill Wåhlstedt och Ulla Berg (båda s) föreslår i motion 1989/90:Sf17 att bidrag från arbetslivsfonden skall kunna beviljas för *utsatta grupper på arbetsmarknaden*. Motionärerna avser härmed personer som har svag förankring på arbetsmarknaden och ofta utgör socialtjänstens kunder/klinter.

Arbetslivsfondens medel skall enligt lagen om arbetsmiljöavgift användas som bidrag till arbetsgivare för rehabilitering m.m. av anställda. Enligt lagen kan bidrag således inte utgå till kommunerna i deras egenskap av huvudmän för socialtjänsten och för insatser till förmån för personer som står utanför arbetsmarknaden. Inom arbetsmarknadspolitikens ram har utvecklats olika former av stöd för socialt handikappade. Samarbetet mellan socialtjänsten, arbetsförmedlingen och försäkringskassan är vidare en sak som diskuteras i propositionen (s. 48—49). Utskottet utgår från att detta samarbete kommer att utvecklas efter de riktlinjer som antyds i propositionen. Med hänvisning härtill och till vad i övrigt anförts avstyrker utskottet motion Sf17.

Ingvar Björk och Sture Thun (båda s) föreslår i motion 1989/90:Sf19 (yrk. 1) att arbetslivsfondens medel skall kunna beviljas för *insatser för ungdomar med omfattande funktionshinder*, så att dessa ungdomars inträde på arbetsmarknaden underlättas.

Arbetslivsfondens medel är som nyss sagts främst avsedda för åtgärder inom företagen till gagn för deras anställda. Därför kan inte heller önskemålen i denna motion tillgodoses, såvida man inte ändrar lagen om arbetsmiljöavgift och dess syfte. Utskottet vill dessutom erinra om de särskilda insatser som görs för att hjälpa gravt handikappade ungdomar vid inträdet på arbetsmarknaden genom arbetsmarknadsverkets projekt Arbete åt unga handikappade. Projektet, som hittills drivits på försök, kommer enligt förslag i årets budgetproposition att bli permanent fr.o.m. nästa budgetår. Mot denna bakgrund bör riksdagen inte vidta någon åtgärd med anledning av motion Sf19 i denna del.

I den till arbetsmarknadsutskottet hänvisade motionen 1989/90:A279 (yrk. 3) föreslår Birger Andersson (c) att bidrag skall kunna ges till *intern företagsutbildning i vardagsnära miljökunskap*. Med överlämnande av motionen i den aktuella delen får utskottet anföra följande.

Motionen behandlar åtgärder som kan medverka till att hejda miljöförstörelsen och förbättra vad ofta kallas den yttre miljön. Arbetslivsfondens verksamhet skall enligt föreliggande lagstiftning gälla arbetsmiljön eller den s.k. inre miljön. Enligt utskottets mening bör lagstiftningen inte ändras på denna punkt, varför det förevarande yrkandet i motion A279 avstyrks.

I propositionen förordas att en mycket begränsad organisation för bl.a. bidragsprövningen skall byggas upp. Organisationen skall bestå av en central styrelse och regionala styrelser i länen. Resurser hos befintliga myndigheter och organisationer skall användas så långt möjligt.

Den centrala styrelsen skall svara för att statsmakternas mål och riktlinjer för verksamheten genomförs, fördela medel till den regionala nivån och besluta i riksomfattande eller branschövergripande frågor m.m. Styrelsen skall utgöras av företrädare för arbetsmarknadens parter och politiskt förtroendevalda personer. För ärendenas beredning skall finnas en eller flera beredningsgrupper, i vilka arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsverket m.fl. berörda myndigheter är företrädade. Den centrala organisationen leds av en chef som utses av regeringen.

De regionala styrelserna skall på motsvarande sätt vara sammansatta av företrädare för arbetsmarknadens parter och politiskt förtroendevalda personer. Den regionala verksamheten skall ledas av en kanslichef som för varje län utses av regeringen. De regionala styrelserna skall handlägga ansökningar om bidrag till individinriktade åtgärder samt till arbetsmiljöförbättrande åtgärder som inte är branschövergripande. De bör vara initiativtagare och pådrivande gentemot arbetsgivare, så att aktiviteter kommer i gång och ansökningar om bidrag kommer in till fonden.

I partimotionen 1989/90:A217 (yrk. 4) kritiserar folkpartiet den föreslagna organisationen. Kritiken gäller särskilt *den regionala organisationen*, som sägs öka den splittring och byråkrati som enligt motionen redan råder i fråga om organen för rehabilitering och arbetsmiljöfrågor. Vidare hävdas att den lägsta nivån för fondmedlens administration inte bör vara regional utan lokal. Folkpartiet föreslår utifrån det anförda att fondmedlen i allt väsentligt bör återföras för att bygga upp lokala, företags- eller förvaltningsanknutna fonder. Dessa bör administreras av parterna lokalt, av skyddskommittéerna om sådana finns på företagen och förvaltningarna. Folkpartiet förordar avslutningsvis att arbetsmiljökommissionen skall få i uppdrag att presentera förslag med den angivna innebörden.

Utskottet påminner om att folkpartiet motsatte sig tillkomsten av arbetsmiljöavgiften och har, såsom redovisats i det föregående, i en annan motion yrkat att denna avgift skall avskaffas från den 1 juli i år. Det nu aktuella förslaget om fondmedlens administration bör ses mot denna bakgrund. När man skall bedöma förslaget att återföra fondmedlen till lokala fonder, knutna till företag och förvaltningar, bör man vidare hålla i minnet att avsikten med fonden är att stimulera till insatser som annars inte skulle komma till stånd. Beträffande arbetsmiljöinvesteringar förutsätter lagen uttryckligen att bidrag lämnas endast för sådana åtgärder som företagen inte är skyldiga att vidta enligt lag eller författning. Detta förutsätter i sin tur att tilldelningen av medel från arbetslivsfonden prövas av organ, som är fristående från de företag och förvaltningar som söker stöd.

Med överlämnande av det nu behandlade yrkandet i motion A217 avstyrker utskottet detsamma.

I den tidigare behandlade motionen Sf19 av Ingvar Björk och Sture Thun (båda s) yrkas även att *handikapprörelsen skall bli företrädd i den centrala fondstyrelsen*. Utöver den eller de beredningsgrupper som enligt propositionen skall knytas till den centrala styrelsen anser motionärerna att det är nödvändigt med en särskild beredningsgrupp med representanter för handicapprörelsen.

Yrkandet hänger samman med motionärernas förslag att bidrag från arbetslivsfonden skall ges till stödåtgärder för svårt handikappade ungdomar. Eftersom utskottet inte biträtt motionen i den delen, anser utskottet att det inte heller är påkallat med någon åtgärd på grund av motionen i nu förevarande del (yrk. 2).

Ingegerd Anderlund m.fl. (s) yrkar i motion 1989/90:Sf24 att *den centrala fondstyrelsen skall lokaliseras till Skåne*.

De allmänna riktlinjer som gäller för decentralisering av statlig verksamhet innebär att man vid tillkomsten av ny statlig verksamhet liksom i fråga om expanderande sådan verksamhet skall ingående pröva om annan lokaliseringsort än Stockholm/Solna är möjlig att välja. Vid val mellan tänkbara lokaliseringsorter utanför huvudstadsregionen skall skogslänen komma i första hand och sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden i andra hand. Utskottet har utförligt behandlat decentraliseringsfrågorna i betänkandet AU 1987/88:13 (s. 36—41). Utöver vad nu sagts framhöll utskottet i det sammanhanget sammanfattningsvis betydelsen av en fortsatt målmedveten decentralisering av den statliga verksamheten. Vidare underströk utskottet att det är en angelägen uppgift för regeringen att i det fortlöpande beredningsarbetet uppmärksammat pröva förutsättningarna för att decentralisera verksamheter. Även behovet av hänsyn till den inomregionala balansen vid omorganisationer m.m. inom statsförvaltningen uppmärksammades. Med hänvisning till dessa riktlinjer och utan att närmare gå in på de praktiska förutsättningar som kan komma att gälla för lokaliseringen av den nya organisationen centralt och regionalt avstyrker utskottet motion Sf24.

Fondmedlens förvaltning

Inflytande arbetsmiljöavgifter förs för närvarande till ett särskilt konto hos riksgäldskonuoret enligt en övergångsbestämmelse till lagen om arbetsmiljöavgift. I propositionen föreslås att fondmedlen i likhet med vissa andra statliga fonder skall förvaltas av kammarkollegiet. Den kapitalavkastning som uppkommer vid förvaltningen bör tillföras fonden. Den nämnda övergångsbestämmelsen bör i enlighet härmed utgå ur lagen.

Sonja Rembo m.fl. yrkar i motion Sf18 (yrk. 3) att regeringens förslag till lagändring skall avvisas av riksdagen.

Yrkandet är en följd av motionärernas ståndpunkt att arbetsmiljöavgiften bör avskaffas. Eftersom utskottet inte delar motionärernas upp-

fattning i det hänseendet, avstyrks det nu föreliggande yrkandet. Regeringens förslag till ändring av lagen om arbetsmiljöavgift och till riktlinjer för förvaltningen av fondmedlen bör antas av riksdagen.

1989/90:SfU12
Bilaga 2

Återstående delar av regeringens förslag till riktlinjer för arbetslivsfondens verksamhet

Utskottet godtar för sin del regeringens förslag till riktlinjer för arbetslivsfondens verksamhet i de delar förslaget inte har redovisats i det föregående.

Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

I det andra huvudavsnittet av propositionens bilaga 2 — med rubriken Aktiv rehabilitering till arbete (s. 46—59) — läggs fram olika förslag för att främja den i 1989 års kompletteringsproposition förordade principen om en arbetslinje i socialförsäkringen. Häri ingår att möjligheten att bevilja förtidspension enbart av arbetsmarknadsskäl skall avskaffas.

Denna möjlighet till förtidspension har funnits sedan år 1972. Villkoren är att arbetstagaren har uppnått 60 års ålder samt har fått ersättning från sin arbetslöshetskassa under så lång tid som ersättningen kan utgå eller har fått kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) under 450 dagar. Regeringen föreslår som nämnts att denna möjlighet till förtidspension skall avskaffas och att lagen om allmän försäkring skall ändras i enlighet härmed. Lagändringen avses träda i kraft den 1 oktober 1991.

Vänsterpartiet kommunisterna anser i motion 1989/90:Sf15 (yrk. 2) att det är rimligt att ha kvar möjligheten att i vissa situationer kunna bevilja förtidspension av arbetsmarknadsskäl och yrkar att regeringens förslag skall avslås.

Ragnhild Pohanka (mp) uttalar i motion 1989/90:Sf25 att förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl bör finnas kvar i begränsad omfattning, speciellt med tanke på äldre personer i glesbygd och orter med ensidigt arbetsutbud.

Doris Håvik m.fl. (s) förespråkar i motion 1989/90:Sf28 att övergångsbestämmelserna till lagändringen utformas så, att nuvarande möjlighet till förtidspension av arbetsmarknadsskäl blir kvar för arbetstagare som har blivit uppsagda på grund av arbetsbrist före den 1 januari 1990. Liknande förslag till övergångsbestämmelse men för tiden fram till dess lagen träder i kraft den 1 oktober 1991 läggs fram i motionerna 1989/90:Sf27 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s) och 1989/90:Sf29 av Stig Gustafsson m.fl. (s).

I propositionen anförs att enbart arbetslöshet inte längre kan vara ett tillräckligt skäl för att förtidspensionera äldre arbetstagare. Att möjligheten finns urholkar deras anställningsskydd och innebär en press på dem att lämna sina anställningar i förtid. Det nuvarande systemet har bl.a. lett till att en arbetstagare som blir arbetslös vid en ålder av 58 år och 3 månader därefter kan uppbära arbetslöshetsersättning och — från 60 års ålder — fortsatt ekonomiskt stöd i form av

förtidspension tills den ordinarie pensionsåldern vid 65 år uppnås. Detta är de s.k. 58,3-årspensioneringarna, vid vilka arbetstagarna i många fall dessutom erbjuds avgångsvederlag och ytterligare ekonomiska utfästelser för att förmås lämna sina anställningar i förtid.

Regeringens förslag syftar till att markera arbetsgivarnas ansvar för den äldre arbetskraften och att hävda arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken och socialförsäkringen. Utskottet godtar förslaget och avstyrker yrkandena i motionerna Sf15 (vpk) och Sf25 (mp) om avslag helt eller delvis på detta förslag. Som utvecklats i det följande innebär detta inte att arbetsmarknadsskäl i fortsättningen kommer att sakna betydelse vid bedömningen av rätten till förtidspension.

Det är enligt utskottets åsikt rimligt att tillföra regeringens lagförslag en övergångsbestämmelse av det slag som begärs i motion Sf28 (s) med tanke på de förhandlingsuppgörelser om personalreduktioner med beaktande av nuvarande pensionsmöjlighet som kan ha träffats innan regeringens förslag blev känt. Därmed tillgodoses till en del yrkandena om vidsträcktare övergångsregler i motionerna Sf27 (s) och Sf29 (s).

I den nyssnämnda motionen Sf29 av Stig Gustafsson m.fl. (s) samt i motion 1989/90:Sf31 av Anita Modin m.fl. (s) anförs att det är otillfredsställande att regeringen har undvikit att ta upp frågan om vilken ekonomisk ersättning som skall ges till grupper som ställs utanför arbetsmarknaden. Motionärerna vill ha en ny ersättningsform inom arbetsmarknadsområdet, som minst motsvarar den nivå som förtidspensionen ger i dag. Motionärerna begär att regeringen skall få i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med ett *sammanhållet förslag om olika frågor rörande förtidspensionering av äldre*.

Avskaffandet av förtidspensioneringen av arbetsmarknadsskäl är enligt utskottets uppfattning en viktig markering av arbetslinjen inom socialförsäkringen. Effekten av denna markering kommer otvivelaktigt att suddas ut om man samtidigt tar initiativ till nya ersättningsformer som skall ge med förtidspensionen likvärdiga förmåner. Det bör dessutom påpekas att arbetsmarknadsskäl inte försvinner som faktor vid bedömningen av rätt till förtidspension utan kommer även i fortsättningen att kunna vägas in vid den samlade bedömningen i de enskilda fallen av rätt till förtidspension. Vidare är det avsett att kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder vid behov skall sättas in för äldre arbetslösa som har kvar sin arbetsförmåga. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförts avstyrker utskottet att riksdagen gör de i motionerna Sf29 och Sf31 begärda tillkännagivandena till regeringen.

Sten-Ove Sundström och Åke Selberg (båda s) understryker i motion 1989/90:Sf13 betydelsen av att man tar *hänsyn till arbetsmarknadsskäl i den fortsatta bedömningen av rätt till förtidspension*, särskilt när det gäller möjligheterna för de äldre att få arbete i närregionen.

I propositionen betonas som nyss nämnts att arbetsmarknadsskäl även i fortsättningen kommer att vägas in vid ställningstagandena till ansökningar om förtidspension. Med hänsyn härtill anser utskottet att det inte är påkallat att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen.

Isa Halvarsson (fp) föreslår i motion 1989/90:Sf33 ett tillkännagivande till regeringen om det ökade behov av *beredskapsarbeten för äldre i glesbygd* som blir en följd av att man avskaffar möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl.

Som ovan sagts förutskickas i propositionen att kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder vid behov skall sättas in för äldre arbetslösa med bibehållen arbetsförmåga. Det är givet att för de arbetstagare det här gäller blir det sysselsättningskapande åtgärder som beredskapsarbeten som i första hand kommer i fråga. Utskottet vill härutöver peka på den nuvarande möjligheten att tillgripa s.k. IKS-arbeten, dvs. med glesbygdssstödet finansierade arbeten för äldre arbetstagare i glesbygd. Med det anförda får motionsyrkandet anses vara tillgodosett, och någon åtgärd därutöver från riksdagens sida är inte behövlig.

Lön i stället för pension hos Samhall

Av de ca 30 000 handikappade som arbetar inom Samhalls företag har enligt propositionen ca 6 700 någon form av pension. Nästan 1 300 uppges ha hel förtidspension. Enligt bestämmelser i kollektivavtal görs avdrag på lönen för den pension som utgår.

I propositionen uttalas att den principen bör gälla i fortsättningen att anställda hos Samhall för den tid de arbetar skall ha lön och inte pension enligt lagen om allmän försäkring. Vissa övergångsbestämmelser behövs för dem som nu är anställda, t.ex. de som har högre pension än den lön som erbjuds. Förändringen berör inte deltidsarbetande som har pension för tid då de inte arbetar. En förutsättning för omläggningen är vidare att förslagen i propositionens bilaga 1 om utsträckt tid för s.k. vilande pension genomförs.

Den nya principen om lön i stället för pension, som är avsedd att gälla från den 1 juli i år, kan genomföras utan riksdagens medverkan genom ändringar i kollektivavtal och vissa författningar. Finansiellt sett innebär den dock en kostnadsomfördelning mellan Samhall och socialförsäkringen på så sätt att Samhalls utgifter för löner ökar, samtidigt som socialförsäkringen å ena sidan får minskade kostnader för förtidspension och å andra sidan ökade intäkter av inbetalade sociala avgifter.

Den föreslagna ordningen överensstämmer med vad som har förordats av rehabiliteringsberedningen. Den har tillstyrkts av RFV och Samhall. Några invändningar mot förslaget har inte riktats i de föreliggande motionerna. Utskottet tillstyrker att regeringen får det i propositionen begärda godkännandet av åtgärden.

Uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

I motsvarande del av propositionens bilaga 2 bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som där anføres om uppdragsverksamhet på de av arbetsmarknadsverket drivna arbetsmarknadsinstituten (AMI). Bakgrunden är det förslag som i bilaga 1 föreläggs riksdagen om att försäkringskassorna skall få möjlighet att av medel från socialförsäk-

ringen köpa rehabiliteringstjänster från bl.a. AMI. Som utskottet tidigare berört är det vidare meningen att arbetsgivare skall kunna köpa sådana tjänster med bidrag från arbetslivsfonden.

Försök med avgiftsfinansierad verksamhet bedrivs redan i liten skala vid AMI. Anspråken på AMI:s tjänster och på arbetsförmedlingens vägledningsfunktion bedöms nu komma att öka. Ett nytt anslag bör därför enligt propositionen inrättas för uppdragsverksamheten, och AMS bör dessutom få disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Framställning om anslag och kreditbemyndigande läggs inte fram i den förevarande propositionen utan i årets budgetproposition, bilaga 12 s. 99.

Vad som nu anförs i propositionsbilagan om uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen ger inte utskottet anledning till erinran. Utskottet föreslår att riksdagen lägger den aktuella punkten till handlingarna.

Lönebidrag för förtidspensionerade

Regeringen föreslår i denna del av propositionen ett nytt lönebidrag avsett för arbetsgivare som anställer förtidspensionerade. Bidraget skall utgå med högst 50 % av den totala lönekostnaden för den anställde under längst fyra år, med möjlighet till omprövning och förlängning vid bidragsperiodens slut. Under innevarande budgetår bör bidragskostnaden täckas av ett nytt anslag om 120 milj. kr.

Sonja Rembo m.fl. (m) yrkar i motion Sf18 att regeringens anslagsframställning skall avslås. Motionärerna anser att det är obehövt med en ny form av lönebidrag. I stället bör det system med flexibla lönebidrag som moderata samlingspartiet förordar sedan flera år kunna användas. Med hänsyn till den osäkerhet som råder om den nya bidragsverksamhetens omfattning och hur den påverkar kostnaden för förtidspensioner bör bidragsgivningen finansieras av den allmänna försäkringen.

Förslag beträffande omfördelning av resurser från socialförsäkrings-systemet till arbetsmarknadsåtgärder föreslås också i motionerna 1989/90:Sf296 av Elver Jonsson m.fl. (fp) och 1989/90:Sf352 av Isa Halvarsson (fp), som utskottet beretts tillfälle yttra sig över.

Regeringsförslaget är ett ytterligare steg i utvecklandet av en arbetslinje i socialförsäkringsystemet. Det föreslagna lönebidraget för förtidspensionerade är något gynnsammare än det ordinarie lönebidrag som beviljas kommunala och enskilda arbetsgivare för handikappade arbetstagare. Efter de två första åren trappas nämligen det senare lönebidraget ned från 50 till 25 % av lönekostnaden.

I motsats till motionärerna anser utskottet att det kan vara en fördel att för en speciell verksamhet ha ett speciellt bidrag, särskilt i verksamhetens inledningsskede. Det kan inte uteslutas att detta kan underlätta marknadsföringen hos arbetsgivarna av bidragsformen och dess ändamål att främja sysselsättning för förtidspensionerade.

Av olika skäl som närmare berörs i propositionen kan man inte räkna med att bidragsverksamheten får någon större omfattning. Inte

minst gäller det om den verksamhet som hinner komma i gång under återstoden av budgetåret 1989/90. Redan detta talar för att finansieringen bör ske över statsbudgeten och att man inte för den aktuella tiden inför nya finansieringsformer såsom förordas i motion Sf18.

Utskottet tillstyrker alltså att regeringens förslag att införa ett nytt lönebidrag för förtidspensionerade och att riksdagen på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln uppför ett reservationsanslag för ändamålet på 120 milj. kr. Motion Sf18 (yrk. 7 och yrk. 8 i motsvarande del) avstyrks samtidigt.

Utskottet tar härefter upp yrkande 8 i motion Sf18 om finansiering av lönebidragskostnaden i vad avser tiden efter innevarande budgetår samt de mer allmänna yrkandena i motionerna Sf296 (fp) och Sf352 (fp) om *finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel*.

Motionsyrkanden om nya finansieringsformer av det slaget har tidigare flera gånger behandlats av både socialförsäkrings- och arbetsmarknadsutskotten (se senast SfU 1987/88:18 och 1988/89:AU12). I det sistnämnda betänkandet upplystes att arbetsmiljökommissionen överväger huruvida medel för sjukförsäkring och förtidspension kan användas för rehabilitering av sjuka och skadade. I propositionens bilaga 1 föreslås f.ö. att en vidgad försöksverksamhet med nya arbetsmetoder i rehabiliteringsarbetet skall bekostas av medel avsedda för sjukförsäkringen. Utskottet anser att arbetsmiljökommissionens förslag bör avvaktas innan man överväger i vad mån lönebidrag och andra arbetsmarknadsåtgärder i fortsättningen, som motionärerna vill, skall finansieras med arbetsgivaravgifter via socialförsäkringen i stället för budgetmedel. De nu behandlade motionsyrkandena avstyrks därmed.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i partimotionerna 1989/90:A265 (yrk. 3) och 1989/90:A291 (yrk. 2) att försök görs med *garanterad förtidspension* och med lönebidrag för förtidspensionerade och långtidssjukskrivna. Med överlämnande av de båda motionerna i angivna delar får utskottet anföra följande.

De förslag som läggs fram i propositionens bilaga 1 om s.k. vilande pension och de av utskottet ovan tillstyrkta förslagen om nytt lönebidrag för förtidspensionärer tillgodoser i allt väsentligt motionsförslagen. Dessa påkallar följaktligen inte någon riksdagens åtgärd.

Andra rehabiliteringsfrågor

Efter behandlingen ovan av förslagen i propositionens bilaga 2 och därtill anslutande motionsyrkanden tar utskottet upp några andra rehabiliteringsfrågor som har aktualiserats i motionerna.

I kommittémotionen Sf18 (yrk. 1) av Sonja Rembo m.fl. (m) föreslås ett tillkännagivande till regeringen av vad som anförs i motionen angående *förutsättningar och former för aktiv rehabilitering*. Yrkandet anknyter till motionens inledningsavsnitt. I detta görs en kritisk genomgång av den förda politiken på arbetsmarknads- och socialförsäkringsområdena. Exempelvis sågs de nyss behandlade regeringsförslagen

på arbetsmiljöområdet i huvudsak vara avsedda att dels öka det kollektiva sparandet, dels skapa ytterligare utrymme för politiska och korporativa organ.

Det är en självklarhet att det råder olika uppfattningar och till och med starka meningsmotsättningar om politiken på arbetsmarknadsområdet liksom på andra politikområden. När det gäller de meningssyttringar som framförs i föreliggande del av motion Sf18 avstyrker utskottet för sin del att riksdagen ansluter sig till dem med ett tillkännagivande härom till regeringen.

Återstående tre motioner ingår bland dem som utskottet har beretts tillfälle att yttra sig över, och utskottet får anföra följande.

Folkpartiet förespråkar i motion 1989/90:Sf246 ett decentraliserat beslutsfattande i rehabiliteringsärenden. I motionen diskuteras möjligheterna att nå en ökad snabbhet i rehabiliteringsarbetet. Beslutsfattandet bör enligt motionärerna ske så nära de enskilda företagen som möjligt, på större arbetsplatser i organ knutna till själva arbetsplatsen. För att arbetsgivarna skall påverkas att tidigt identifiera rehabiliteringsbehov på arbetsplatserna och se till att rehabiliteringsarbetet kommer i gång snabbt tänker sig motionärerna att man bör gå fram på två vägar, dels genom ett system med ekonomiska styrmedel av det slag som föreslås i den till arbetsmarknadsutskottet hänvisade folkpartimotionen 1989/90:A217, dels genom att arbetsgivaren påförs ett särskilt ansvar för att initiera rehabiliteringsprocessen när skador upptäcks lokalt.

De frågor om rehabiliteringsarbetet som förs fram i motionen utgör centrala delar av arbetsmiljökommissionens uppdrag. Ett problem i sammanhanget är att det med undantag för den statliga sektorn inte finns något uttryckligt i författning angivet rehabiliteringsansvar för arbetsgivarna. Utskottet är inte berett att med utgångspunkt i motionskravet förorda att riksdagen skall föreläggas förslag till lagstiftningsåtgärder, t.ex. genom tillägg till arbetsmiljölagen, som fastlägger det av motionärerna önskade rehabiliteringsansvaret för arbetsgivarna. Enligt utskottets mening bör arbetsmiljökommissionens förslag i denna del liksom i fråga om ekonomiska styrmedel avvaktas. Det kan tilläggas att kommissionen enligt sina direktiv skall avsluta sitt arbete redan före utgången av innevarande budgetår.

Gustav Persson och Marianne Stålberg (båda s) vill i motion 1989/90:Sf328 lägga ett ökat ansvar för arbetsskadeutredningar på arbetsgivarna och företagshälsovården i syfte att avlasta försäkringskassornas arbete.

Utskottet noterar att motionärernas synpunkter nära sammanfaller med de tankegångar som framförts av LO och TCO i remissyttranden över riksdagens revisorers rapport (1988/89:5) om arbetsskedeförsäkringen. Härutöver vill utskottet hänvisa till vad ovan sagts om arbetsmiljökommissionens uppdrag beträffande frågan om arbetsgivarnas medverkan vid rehabilitering av anställda men dessutom till att parallellt med kommissionen arbetar en särskild utredning om företagshälsovården, vars uppdrag skall vara fullgjort samtidigt med kommissionens.

Utskottet har vidare beretts tillfälle att yttra sig över motion 1989/90:Sf359 av Jan-Olof Ragnarsson m.fl. (vpk, mp) om lokalisering av den i propositionens bilaga 1 föreslagna försöksverksamheten vid två försäkringskassor med nya arbetsmetoder och samarbetsformer i rehabiliteringsarbetet. Motionärerna föreslår att försöken förläggs till Stockholm och tre orter i Bergslagen.

I propositionen (s. 13) uttalas att det bör vara RFV:s sak att i samråd med Försäkringskassoförbundet välja ut de försäkringskassor som skall genomföra försöksverksamheten. Utskottet anser för sin del att en sådan ordning är välbetänkt. Även på arbetsmarknadsområdet har statsmakterna överlåtit på det för verksamheten ansvariga ämbetsverket att bestämma förläggningen av olika försöksverksamheter som har begränsad omfattning liksom i det nu föreliggande fallet. Detta kan f.ö. sägas överensstämma med strävandena att avveckla riksdagens och regeringens detaljstyrning av statsverksamheten.

Stockholm den 22 februari 1990

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s), Marianne Ståhlberg (s), Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (vpk), Anna Horn af Rantzien (mp), Monica Öhman (s), Erik Holmkvist (m) och Göran Engström (c).

Avvikande meningar

1. Avslag på regeringens förslag till riktlinjer för användning av arbetslivsfondens medel m.m.

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser att avsnittet *Arbetslivsfonden, Inledning* i arbetsmarknadsutskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Såsom anförs i motion Sf18 (m) lägger arbetsmiljölagen ett mycket långtgående ansvar på arbetsgivarna för arbetsmiljön på arbetsplatserna. Rehabiliteringsansvaret är enligt lagen om allmän försäkring lagt på försäkringskassorna. Resurser för yrkesinriktad rehabilitering finns hos arbetsgivare, företagshälsovård och arbetsmarknadsmyndigheter.

Ansvaret på arbetsmiljö- och rehabiliteringsområdena är således redan väl definierat, och erforderliga organisatoriska förutsättningar föreligger för att utföra arbetet. Det finns inte något behov av att nya

byråkratiska institutioner skall byggas upp. Arbetslivsfonden fyller med andra ord inte något ändamål och bör följaktligen avvecklas. Besparingar inom försäkringen ger nödvändiga resurser för rehabilitering.

Utskottet anser att det härutöver saknas anledning att närmare gå in på regeringens förslag beträffande arbetslivsfonden. Förslagen bör avslås av riksdagen i enlighet med yrkandena i motion Sf18. Detsamma gäller om förslaget att införa ett särskilt lönebidrag för förtidspensionerade.

2. Regional organisation för arbetslivsfondens verksamhet

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Organisation för bidragsprövningen* som börjar med "Utskottet påminner" och slutar med "utskottet detsamma" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag till administration för arbetslivsfonden — innefattande regionala enheter — är olyckligt. Förslaget ökar den organisatoriska splittring som i dag råder på rehabiliterings- och arbetsmiljöområdena och skapar ytterligare byråkrati.

En annan nackdel med förslaget är att den regionala nivån görs till lägsta nivå för administrationen. Tyngdpunkten i arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet bör ligga på den lokala nivån.

Mot denna bakgrund och med anslutning till motion A217 (fp) i motsvarande del föreslår utskottet att fondmedlen i allt väsentligt bör återföras för att bygga upp lokala, företags- eller förvaltningsanknutna fonder för rehabiliterings- och arbetsmiljöinsatser. Fonderna bör administreras lokalt av parterna, i första hand av skyddskommittéerna när sådana finns inrättade på arbetsplatserna. Detta skulle innebära att skyddskommittéerna får tillgång till egna medelsresurser för sin verksamhet.

Det bör uppdras åt regeringen att lägga fram ett omarbetat förslag till administration för arbetslivsfonden i enlighet med vad ovan anförts. Med tillstyrkan i övrigt av motion A217 yrk. 4 föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen härom.

3. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

Karl-Erik Persson (vpk) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Förtidspension av arbetsmarknadsskäl* som börjar med "I propositionen" och slutar med "Sf29 (s)" bort ha följande lydelse:

Förtidspension av arbetsmarknadsskäl för äldre arbetslösa infördes av sociala och regionalpolitiska skäl. Det är en möjlighet till pension som har funnits i närmare två decennier. Man bör inte som regeringen föreslår ta bort den utan att tillskapa andra möjligheter att trygga försörjningen för äldre arbetslösa som slås ut från arbetslivet. Som framhålls i motion Sf15 av vpk måste man även i fortsättningen i vissa situationer kunna bevilja förtidspension av arbetsmarknadsskäl. I förhållande till vad som gäller i dag bör dock förtidspension av angivna

skäl i de enskilda fallen kräva godkännande av en central facklig organisation. Regeringen bör få i uppdrag att utarbeta förslag till lagändring på den punkten.

Utskottet föreslår alltså att riksdagen med avslag på regeringens förslag att avskaffa förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl delger regeringen vad utskottet anfört om lagändring beträffande fackligt godkännande av beslut om sådan pension. Ställningstagandet i huvudfrågan tillgodoser syftet med motion Sf25 (mp) att i glesbygder behålla nuvarande pensionsmöjlighet och gör de övergångsbestämmelser som föreslås i s-motionerna Sf27, Sf28 och Sf29 obehövlige.

4. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

Anna Horn af Rantzen (mp) anser att den del av arbetsmarknadsutskottets yttrande i avsnittet *Förtidspension av arbetsmarknadsskäl* som börjar med "I propositionen" och slutar med "Sf29 (s)" bort ha följande lydelse:

SlopanDET av möjligheten till förtidspension av arbetsmarknadsskäl på det sätt regeringen föreslår kommer i vissa fall att drabba äldre arbetstagare alltför hårt. Utskottet tänker särskilt på sådana arbetstagare som bor i glesbygder och i orter med ensidigt och begränsat arbetsutbud. Regeringen utlovar stöd i form av "kraftfulla" arbetsmarknadsåtgärder, men man kan inte begära att arbetstagare i de åldrar det här gäller skall börja arbetspendla till andra orter eller rent av flytta till andra delar av landet där ett nytt arbete kan erbjudas.

Mot bakgrunden härav föreslår utskottet med anledning av motion Sf25 (mp) att riksdagen inte skall anta förslaget att avskaffa förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl utan uppdra åt regeringen att återkomma till riksdagen med nytt förslag som medger förtidspension av angivna skäl i begränsad omfattning i enlighet med vad ovan anförts. Vid bifall härtill tillgodoses i viss del syftet med avslagsyrkandet i motion Sf15 (vpk), medan de ändrade övergångsbestämmelser till regeringens lagförslag som föreslås i motionerna Sf27, Sf28 och Sf29 (alla s) inte längre fyller något ändamål.

5. Finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med socialförsäkringsmedel

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet *Lönebidrag för förtidspensionerade* som börjar med "Motionsyrkanden om" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att handikappade personer i så stor utsträckning som möjligt kan beredas sysselsättning i första hand på den reguljära arbetsmarknaden och i andra hand när sådan anställning inte är möjlig erbjudas arbete i Samhallgruppens företag eller annan form av skyddad sysselsättning. Först när dessa möjligheter är uttömda skall förtidspension tillgripas. Detta är vad motionerna Sf296 och Sf352 (båda fp) syftar till med förslagen att resurser bör omfördelas från socialförsäkringssystemet till arbetsmarknadsåtgärder.

I dag hindras en del av möjliga arbetsmarknadsåtgärder av resursbrist. Det gäller om vissa typer av lönebidrag, utbyggnaden av verksamheten i Samhallgruppen och mer kostsamma arbetshjälpmedel för handikappade. Däremot låter sig tillväxten av förtidspensionerna inte bromsas av medelsbrist. Detta visar att vi i dag har närmast vattentäta skott mellan de resurser som står till förfogande för socialförsäkringssektorn resp. för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I den föreliggande propositionen 62 tas ett första steg att bekosta yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder av medel från sjukförsäkringen. Detta bör hälsas med tillfredsställelse. Men det bör påpekas att det är fråga om insatser av blygsam omfattning, och utskottet anser att det är viktigt att snabbt gå vidare med att i denna form utveckla arbetslinjen även inom socialförsäkringen.

Utskottet biträder alltså yrkandena i motionerna Sf296 och Sf352. Samtidigt tillgodoses kvarstående del av yrkande 8 i motion Sf18 (m) beträffande finansiering av lönebidrag för förtidspensionerade med socialförsäkringsmedel. Det anförda bör delges regeringen för kännedom.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Motioner	2
Motioner väckta med anledning av propositionen	2
Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1989/90	5
Motioner överlämnade från arbetsmarknadsutskottet	6
Utskottet	6
Inledning	6
Förslag om insatser för aktiv rehabilitering (bilaga 1, socialdepartementet)	7
Köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster	7
Försöksverksamhet med effektivare rehabilitering ..	9
Attitydpåverkande insatser och ökad kontrollverk- samhet	11
Arbetsgivarinträde vid privata företag	12
Ytterligare nivåer i sjukpenningförsäkringen och anslutande ersättningssystem och ersättning för re- sekostnad i stället för sjukpenning	13
Vilande förtidspension	14
Försäkringsskydd vid arbetsprövning och arbets- träning	14
Förslag om arbetslivsfondens verksamhet m.m. (bilaga 2, arbetsmarknadsdepartementet)	15
Arbetslivsfonden	15
Riktlinjer för användning av arbetslivsfondens me- del	16
Organisation för bidragsprövningen	17
Förtidspension av arbetsmarknadsskäl	19
Lön i stället för pension hos Samhall	22
Uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabili- tering	22
Lönebidrag för förtidspensionerade	22
Övriga frågor om rehabilitering m.m.	24
Hemställan	26
Reservationer	29
1. Rehabiliteringstjänster (m, fp)	29
2. Socialförsäkringsnämndernas medverkan m.m. (m) ..	29
3. Försäkringskassor med försöksverksamhet (vpk, mp) ..	30
4. Arbetsmiljöavgift (m)	30
5. Regional organisation för arbetslivsfondens verksam- het (fp)	31
6. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl (vpk)	31
7. Lönebidrag för förtidspensionerade (m)	32
8. Finansiering av arbetsmarknadsåtgärder med social- försäkringsmedel (m, fp)	32
9. Lokalt ansvar för rehabilitering (fp)	33
10. Förnyelse av socialförsäkringen (c)	34

Särskilda yttranden	35	1989/90:SfU12
1. Rehabiliteringstjänster (c)	35	
2. Försöksverksamhet med arbetsgivarinträde (m)	35	
3. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl (mp)	36	
4. Förelsetningar och former för en aktiv rehabilite- ring (m)	36	
5. Nivåer i sjukpenningförelseringen och förnyelse av socialförelseringen (fp)	37	
Bilaga 1 Lagförelserlagen	38	
Bilaga 2 Arbetsmarknadsutskottets yttrande 1989/90:AU2y	50	

